

ARGIA

1982 - Maiatza 2 - XLVgarren urtea 932 zenbakia 75 peza

Salba Garmendia

Felix Ibargutxi

Paulo Iztueta

Txillardegi

**EUSKAL HERRIKO
TRAGEDIA:
LANGABEZIA**

Beltza

DIRUA ORDU GUZTIETAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txatel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txeeak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai agentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik NONAHI, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osoa duzu eta.

ETA 5.000.000TAKO SEGURU DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz honuntz ibiltzea ez da bakarrik eroso. Segurua baita.

Abioiez, trenez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzen badituzu, zuek eta zeure etxeak

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 pztako aseguru hain zuzen. Dena debalde.

Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

Seguru gaude.

CAJA DE AHORROS
VIZCAINA

BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA

10

argia.1

KARMELE SAINT-MARTIN

NOSOTRAS LAS BRUJAS VASCAS

NOSOTRAS LAS BRUJAS VASCAS, Kar-mele Saint-Martin; Txer-toa, 132 o., 450 pta.

Duela zazpi urte jaso zuen irakurleak liburu ho-
nen lehenbiziko argitarape-
na. Oraingoa bigarrena da,
beraz, eta pena merezi du
—bestetik ez bada ere— bere
oroitzapena gogora ekar-
tzeak. Egilearen hamabiga-
ren liburua izan zen sorgi-
nei buruzko hau, eta heme-
retzi ipuin dira bere osaga-
koa da beti, eta guztietan ha-
rriak. Ipuin horien inguru-
bistan da, sorginen inguru-
lako zahar-kutsu darie,
usadio eta ahoz jasotako
eta. Guztietan egileak daude
erakusten du parte nola
dizo txiki eta itxuraz axo-
rri ezezik apasionante bat
osatzeko.

Lau hizkuntzatan
aterata daudela, guk euska-
razkoa eskuratu dugu. Esan
beharra dugu haurrentzako
liburuak direla, kolorezko
marrakiez horniturik eta
irakurtzeko oso arinak.
Orain arte lau liburuskak
kaleratu dituzte, guztiek bi
personaia horiek duenarik
elkarrekin.

**ZESAR ETA ERNESTI-
NA**, Gabrielle Vincent;
Timun Mas, 26 o., 400 pta.
Bartzelonako argitaletxe
batak atera du sail hau au-

**HISTORIA SOCIAL
DE LA LITERATURA
VASCA**, Ibon Sarasola;
Akal, 183 o., 250 pts.

Ez dugu uste liburu ho-
nek aurkezpen handirik be-
har duenik. Hala guztiz ere,
berriz aipagarri bilakatu da
bere bigarren argitalpena
dela eta. Bigarrena esaten
dugunean, suposatzen da
erdarazkoarena dela, ho-
rren aurretik jatorrizkoa
bait dago. 1971 an kaleratu
zena alegia. Bigarren argi-
talpen honetan ez dago
inongo aldatarik, testoa-
ren aldetik ez bait da guztia-
ketarik egin, are gutxiago
anpliaziorik. Dena dela,
ixtura aldetik badago alda-
etabar) baina aldatetarik ez
dira, bestalde, beste inon
sokatzen. Bigarren argita-
pen hau, beraz, aurrekoa-
ren balio berdinarekin (ez
zela nolana hika, hori bai).

**IBON SARASOLA
HISTORIA SOCIAL
DE LA LITERATURA
VASCA**

ren separata bat da ikerke-
ta interesgarri hau, eta
izenburuan bertan adieraz-
ten denez, Markina aldeko
hitanozko formak dira az-
tergai. dituzue: Rodrigo
Garzia Azurmendi eta Kon-
txi Arregi Urizar. Biak biz-
kaitarrak, Ermukoa eta
Mallabiakoa. Biek ekialde-
ko subeuskalkiaren azter-
ketari ekin zioten, eta orain
burupena dugu. Eramandako
lan hau, batez ere, bilketak
matizazio lanarekin sistea-
Dialektologi kontuetan bes-
te urrats bat aurrerantz.

**FONTES
LINGVÆ VASCONVM**
studia et
documenta

Hikako aliz-
dokuriboa bizka-
ekialdeko sube-
uskalkiaren (Markina)

BURUAK

Gabrielle Vincent
Zesar eta Ernestina
musikari kalez kale

TIMUN MAS

BUYAR
ALEA 1982

ALDIZKARIK
MAR, 8.
300

ELHUYAR, 8. tomos,
1. alea, 1982, 300 pta.
Duela aste batzuz
Lako orrialde
men ELH
ketak

EHUYAR, 8. to
alea, 1982, 300 pta.
Duela aste batz
ARGIAko orrial
nan genuen El
zi-tekniket
berri

Duela
ARGIAKO
eman gemen
zientzi-tekniketa
kariaren berri, eta h
kurri bazenuten hirubila
tero kaleratzen dela jakin
go duzue. Oraingo lehen hild
raz, auriengo duzue
teari dagokiona duzue
rekin aski punuak
ELHUYARkoak.
har da aldiak
publikoarekiko
izen zintzo
mamien
de

HIKAKO ADITZ-JO-
KO ALOKUTIBOA BIZ-
KAIERAREN EKIALDE-
KO SUBEUSKALKIAN,
R. Garzia eta K. Arregi,
73 o.
FONTES LINGUAE
VASCONUM aldizkaria.

la, 1. zenbakia. «Udarr
Usurbilgo lan jaioa dago
eta era koen

5. LURRALDE, 1982,
Urtetoro bezala, aur
kaloratu dute
E izeneko
maiz

URRALDE, 19
zenbakia, 600 pta.
Urteoro bezala, aurtun
ere kaleratu dute LU-
RRALDE izeneko aldizka-
ria, eta oso maiz ateratzen
ez denez pena mereziko du
gogoratzea «ingeba» (eus-
kal geografi elkargoa) dela
koak argitaratzen duela
ondorioz bere gai ge-
ografiaz eta espazio-
ingurukoak direla
nek 500 orriko
ditu, aurreko
bat gehi-
n

grafia
ngurukoak
nek 500
ditu, aurrekoen
apur bat gehituz. Gaie
baltasunak, herriz, aue
galania eskainzen du, es-
pazioarekin elaziorik du-
ten gaiak izanik, aski des-
berdinak dira beren artean:
eguraldia, hirigintza, mine-
rurgia, demografia, antro-
pologia, ecologia, soziolo-
gia, etabar. Hori guztia, ale
mamitsu bat osatuz, ale
grafi-elkargo horretako
parteideek ohitura duten
bezala. Salneurriak, azke-
nik, nahiko eskuragarria
bihuritzen du aldi-karia (ala
liburua?), aurkezen itxu-
rosa eta orrialdeen kopu-
rue kontuan harturik 600
pezeta ez bait dira diru ge-
hiegi, ezta gutxiago ere.

MAIATZA

BERTSOAK

«ETXEGIÑA» 2. BERTSO-PAPER LEHIAKETAK. Aurten ere Elgoibarko «Izarra» elkarteak hau lehia eta esaneta garen.

«Izarra» elkarteak haur
latu du lehiaketa hau herri-
ko arauen esanetara. Lau
nak Maiatzaren 21erako
bidali beharko dira izan-
kastolara. Lau maila izan-
go dira edadearen arauera:
12 urte artekoentzat (3 ber-
tso gutxienez), 14 urte arte-
koentzat (4 bertso gutxi-
enez), 18 urte artekoentzat
(5 bertso gutxienez), eta
18tik gorakoentzat (10 ber-
tso gutxienez). Maila guz-
tietako lehenengoek sari
bana izango dute. Horrez
gainera 4. mailako irabaz-
leak 10.000 ptako beste
sari bat jasoko du.

NI ERE BAI APATXEEN ALDE

Baina zuzenak ez du beti garaipena ematen

Interes handiaz irakurri dut ARGIA 929an Kikek apatxeen defentsaz egindako artikulua. Oso hurbil ikusten dudan lagunarekin eztabaidatu ez da nere asmoa.

Halere, gauzak argi eta garbi explicatu behar dira. Ongi dakit, beste askok bezela, pairatzen dugun egoerak borrokalariak eta borroka harmatuaren aldekoak sortzen dituela. Etengabeki. Are eta gehiago, maiz idatzi dudari bezelaxe, gurean borroka harmatua praktikatzan dutenen oso hurbil aurkitzen naiz (eta aurkitzen gara), Euskal Herriaren egoerari buruz duten sensibilitatea gure arteko askorena delako. Horregatik, borroka harmatuaren moldea gaur agortzen ari dela esaterakoan, nahi dudana ez da borrokalari horiek arbuiaetzea, edota sartu diren ataka larrian abiatzeko izan dituzten zioak eta izakerak kolokan ezartzea, ez; xedea beste bat da, Euskal Herrian borroka jarrai dezala molde berriak aurkitzeko laguntzea, ahal dudan neurrian behintzat.

Bi abiapuntu onartutzat emango ditut. Lehen, guziz harmaturiko dagoen sistema zapaltzailea suntsitzeko bera baino azkarragoa izan behar dela: harmek hemen zer egin dauka-

tela badirudi. Bigarrena, zapalduta dagoen herri baten errailetatik darion letxe txarrak harmak hartzera eramaten dituela herritar zintzo batzu, asko nahiz gutxi. Eta hau onartuz gero, egoera historikoak baldintzatzen dituela harmak hartzen dituztenen kopurua eta gizarte-eragina errepikatu-ko dut behin eta berriz.

Esan dezadan orain Euskadiko egoera nola ikusten dudana. Kosmoan gertatzen diren zulo beltzen teoria ezagutzen al duzue?: izar baten hedadura gero eta hestuagoa da, materia oso gune txiki batetan metatzen eta konzentratzen da, han bertan ikaragarriko energia sortzen duelarik. Eta gero eta gehiago kizkurtzen delarik, han bertan gero eta energia gehiago metatzen da. Dena, argia ere, erakartzen du zulo beltzak... leher egin arte, menturaz deusestatzeko.

Ez dugu gaur gizarte-erakusle argirik Euskal Herrian. Aukera politika bakoitzak herriarengan zer erakapen duen ezin daiteke zientifikoki jakin. Nere ustez (eta uste bat da, mugatua), iraultzaileen kopurua eta indarra estutzea lortzen ari da sistema. Gizarte kontrolaren bidez, iraultza kondenatzeko eta iraultzaileak salatzeko prest direnen kopurua handituz

doa: Italian Aldo Moro hil zuteneko terrorismoaren kontrako manifestapenen garaia ongi gogoratzen zait... gurean, inoiz ez genuela holakorik ikusiko argi eta garbi esaten zen, antzekoak ikusi arte; eta ez da hau erakusle bakarra, zoritzarrez.

Eta polizi kontrolaren bidez, iraultzaren aldekoen lerroetan ere, borrokatzeko eta iraultzaileak laguntzeko benetan prest direnen kopurua urritzen ari zaigu ere. Ez da aski errepresiorik ez balitz jende askoz gehiago kaleratuko zela esatea: hemen dago errepresioa, basatia, izugarria, eta iraungo duenez gero desegokia da «izango ez baledizko estrategia» ibiltzea. Dagoenez gero, errepresioa gorabehera borrokatzeko herri moldeak imajinatu eta azkartu behar dira.

Desadorea, pasotismoa, beldurra, eta beste askoren ustelkeria ere ikusirik, gure egoera ezagutzen duen edozeinek egunean borrokatzeko prest direnen kopurua urritzen ari dela aitortu beharko luke. Baina hau da zulo beltzaren inguruetan gertatzen dena: bere zentroan, berriz, gero eta handiagoa da korapilatzen den energia.

Errepresio basak batzu beldurtzen eta uzkuertzen ditu; beste batzu, berriz, beren onetik atera eta berotzen. Gauzak diren bezalaxe, azken urteotan ez dira harmak hartzeko prest zirenak faltatu. Eta han militanteak diren bitartean, iraultzak etengabeki aurrera jarrai dezakeela pentsa daiteke ere. Eta, nere ustez, hemen datza interpretazio txarra, desnorabidearen kausa: kanpotik lekua eta indarra karaskatzen dizkiguten bitartean, erdian, borroka moeta gogorrenetan, ba dira, bai, borrokalaria tematsu eta motibatuak. Kontradikzio honetaz jabetu gaberik, ezin daiteke militanteen egoera psikologika ulertu, ez eta igurikatzen gaituen desastre posiblearen hedadura aditu.

Eta desastrea aipatzerakoan bi gauza azpimarratu nahi nituzke. Lehen, ETA - HB binomiorako: militante gogorrenak gero eta bakartia-goak aurkitzerakoan, desesperazioaren tentazio agertzen da ere, eta azken borrokalariek beren bukaera propioa eta Euskal Herriarena identifikatu litzakete, odol isurtze ikaragarriaren bidez, bederen, gerta zedila gure azken ordua. Eta ez da hau ETA eta Herri Batasunari desiratu behar zaiena, batez ere haien militanteen familiakoak, leinu eta tribu berdinekoak garelako.

Baina desastreak izan dezake (eta neurri handi batetan badauka dagokenerako) bigarren aurpegi bat. Zulo beltzak dena erakartzen eta irensten duela dut esana: eta bai pentsatzeko da Hego Euskadin ezarritako harmen eta biolentzien dialektika gogorrek mogimendu sozialen eginkizuna erakartzen, irensten eta liseritzen duela. Adibidez ARGIA berean «Le-moiz: jokua hordagoka» artikulua ekartzen dut: ETA eta Estatuaren artean dago problema... «Zuek indarrez ezarri nahi duzue zentrala. Aurrean dituzue zentralari indarrez erasotzen diotenak. Borroka gure ahal-menez gaineko da. Hor konpon zaitetze». Holan bide dio antinuklear batek, eta hau da haien lerroetan neuk ikusitako erreazio bat. Gure zulo beltzak, haren dinamika gogorraz, erakar litzake herri mogimenduak, bere azken eztandaz dena barreriatzeko, itxaropen gabeko urteetako kosmo amaigabea. Bai desastrea.

Horiek direla eta, berriz errepikatuko ditut gauza berberak. Errepresioak eta gure egoerari buruzko sensibilitateak gure apatxeak gerla bidera bultzatzen dituztela egia da: ez dut bortxarako aukera arbuatuko. Baina apatxeek galdu egin zuten, tamalez. Eta guk irabazi egin behar dugu.

Frankismoaren azken urteetako garaian asmatutako ideologiak eta estrategiak zaharkitu zaizkigu. KAS eta HBek defendatutako hausturarako estrategiek porrot egin dute. Gobernuak ez du ETArekin negoziatu nahi, eta Estatuan eta Mendebalean diren indar harremanak ikusirik, ez du inoiz (epe laburrean behintzat) hausturari doakion programarik onartuko. Eta mendez mende jendea hiltzen, soldaduak kanoi aragi gisaz erabiltzen eta elkar kondekoratzen ibilitako militarrek ez dute amore emango, nahiz eta jeneral bat edo hamaika numero hilik gertatzea. Kontrarioa pentsatzea ez da zehatza, ez da egia.

Harmen borrokak etsaia auspez eta belauniko ezar dezala, gizarte mailan eta internazional mailan den indar erlazioa aldatu beharko da. Horregatik, gure borroka indar erlazioen kanbiamendu hori lortzean datza, erresistentzia eta gibelaratzeko textuinguru batetan. Borroka harmatuak hemen baduke munta, baina dena erakartzen duen eta epe laburre-rako konpromezu gogorrek eskatzen dituen borroka harmatua kaltegarri gerta dakiguke, gaur borroka **baten** (eta ez borroka osoaren) jarraipena segurtatzen duen bitartean, biharko

kristoren hutsegitea ekar lezakeela-ko.

Hona hemen, nere ustez, zer eztabaidatu behar dugun. Ez gure borrokariaren motiboak, ez eta zapalkuntzaren errealitatea edo erreformista eta kolaboratzaileen saldukeria. Arrazoina dugu borrokatzeko, zuzen dira gogaituak eta gogorrak... Baina galdu genezake, luzaroko. Analizatu, ikertu behar direnak gaurko kinkari dagozkien problemak dira, hala nola:

- Bai ala ez bermatu da Espainian eta bere edukinetan kutsu autoritario handia duen burges demokrazia? Zein ondorioak?
- Bai ala ez porrot egiten ari dira Mendebaleko Europar talde klandestino bati dagozkion borroka harmatuaren moldeak?
- Posible al da herri mogimenduak berpiztea? Non eta nola borrokatzen da gaurregun auzoetan, lantegietan...?
- Zein ondorioak ekarri dizkio ETA eta HBren salbatzaileen estrategiak herri borrokari?

Eta abar.

Gure problema ez da, beraz, ezker abertzaleak KANPOTIK kondanatzeta, baizik eta BARNETIK (eta barne hau HB baino askoz zabalagoa da) nola iraun, nola bizi eta nola irabazi asmatzea. Gaurko estrategiak zaharkituak direla pentsatzen dugunok, ongi dakigu soilki dagoena kritikatzeko lort litekeela berriaren sortzea.

Beltza

NORK PIZTU DU ZISJORDANIAKO SUA

1967ko gerlaz geroztik, sekula ez zen hain latza izan judutarren eta arabeen arteko burruka lurralde okupatueta. Sekula ez zen hain basatia izan Palestindarren edozein manifestaldiren kontrako errepresioa. Kautxozko balarik ez dabil soldadu israeldarren fusiletan. Tentsio honek, ordea, oso probetxugarri dirudi Menahem Begin-en gobernuarentzat. Kéniz Mourad-ek aztertu du zergatik «Le Nouvel Observateur»-en.

Naples-eko plaza nagusian M-113 tankeak eta ametrailadora pisuak daude ezarriak. Hala ere, badabiltza soldaduak —txapel gorria parakaidistek, berdea ordenuzaintzaile bereziek— kale hutsak miatzen, M-16 fusila bizkarrean. Goizeko hamarrak dira eta oraindik dendetako sare burdinezkoak jaso gabe daude. Noizean behin mutikoren bat dager, lau militarren artean. Judutar bati harri bat bota omen dio. Interrogatzera daramate. Orain dela aste batzutatik interogatzeko eta gartzeleratzen dituzten ehunka gazte bezala. Harri koskorrak beste hamarrik ez duten gazteak.

ADMINISTRARITZA MILITARRETIK ZIBILERA

Guraize haundi batzuekin, soldaduak burdinezko sareak lotzen dituzten kateak moztzen saiatzen dira. Gre-

ba orokorrean bait daude Israelek okupatutako herrietan. Greba jarraitzen dutenak multa baten arriskupean daude, edo gartzelara joan beharrean. Hala ere, soldaduek alde egin orduko sarea berriz isten da, kate berri batez. Ariera farregarria idurituko luke, azken asteetan dozena batetik gora palestindar eta soldadu judu bat hil ez balira, manifestaldietan zauritutakoez gain.

1967ko gerlan Zisjordania, Gaza eta Golanen zati bat Israelek harrapatu zituenetik, ez zen sekula holako gogorkeriarik ezagutu. Oinarria: El-Bireh, Ramallah eta Napluseko alkateak bota ditu beren karguetatik Administratzaile zibil berriak. Alkate horiek 1976ko hauteskundeetan aukeratu zituzten, gobernua laborista zelarik, eta Beginek OLPren kide direla derizkio.

Napluseko alkate den Bassam Chakaa-ren bila joan gara, Harmadak bijilatzen duen bere etxera. Ofiziale bat dago orain bere ordezkariarekin, baina «alkatea ni naiz», esan digu, «demokratikoki aukeratu bait ninduten. Soldaduak nere bila goizeko seiretan etorri ziren, gobernadorearengana eramateko. Jazteko denbora eskatu nuenean, batek gizon-erdi deitu zidan». Urte t'erdi da gizon honek bi zangoak galdu zituela autoa lehertu ziotenean. Orain dela gutxi bere karrortxotik bota zuten, tiroen erdian.

Zer dela eta holako burruka alkate herrikoi horien aurka? Orain arte lurralde okupatueta agintzen zuen administralgo militarren ordezkariak ezarri nahi duten aginte zibila onartzen ez dutelako. Administralgo zibila ezartzeak okupazioa normaltzea nahi du, diote Palestindarrek, lurraldeak «de facto» integratzea.

«Gezurra da —dio Menahem Milsonen, administrari jarri berriak—. Eta OLP inguruko jende hori kendutakoan, herritarrek beren ordezkariak hobeki aukeratu ahal izango dituzte. Herri Ligen artean batez ere».

OLP-REN AURKAKO HERRIEN LIGA

Bi mila lagun besterik ez dira, baina Israelgo harmadak harmak eta administralgoak dirua aski ematen diete. Konfiantzazkoak direlako. Populazioarentzat ez bezala. Liga horien fundatzaileak, Mustafa Doudin, ez du Palestindarrentzat oso historia fidagarria: «Irail beltz» edo «setiembre negro» hartan izan ziren giza hilketen garaian Jordaniako ministrari zen!

Palestindarrek salatzen dutenez Liga horietako partaideak prezioz lortuak dira. Beti aita Palestinaren «beste aldean» (Israelgo mugetatik kanpo) hil dela eta gorputza ekarri ahal izateko kolaboratu beharra dago: publikoki Ligarekiko atxikitasuna aitortu, adibidez.

Harrigarria da, ordea, Liga horretakoak OLPkoak baino errepresentagarriagoak izanik, agintari Israeldarren hitzetan, nola ez dituzten alkategoetan jarri; ofizialak ezarri dituzte. Bestalde, espulsatu dituzten alkate horiek OLPk inposatuak baziren nola ulertzen da beren aldeko huelga hain orokorra izatea, baita Bethleem bezalako herri moderatueta ere?

Naplouse le
Arrivera-1-on

Contrôle militaire à Jérusalem
Personne n'a songé à remplacer les balles réelles par des balles en caoutchouc

Alde honetatik obserbatzaile Israeldar askok diotena, guzti hau Menahem Beginen joko bat dela, Palestindarrak zirikatzen. «Bere hauteskunde kanpainaren barruan dago. Batetik Shimon Peres sala dezake, 1976.ean OLPk bere alkateak ezartzea permititu zuelako. Bestetik jendearen arreta Sinai abandonatzeak sortzen dituen istiluetatik aldendu nahi luke: judutar askok, justu Begin bozkatu dutenek, oso gaizki ikusten dute Sinai bertan behera uztea Egiptotarrei. Zisjordania eta Gaza sekula ez direla abandonatuko ziurtatu beharra dago horiei». Hauteskunde garaian hori agindu zuen Beginek, eta badira jadanik 20.000 judutar lurralde okupatuetan, eta 1985.ean 100.000 izango omen.

Dena dela hor daude Egipto eta USArek presioak ere Palestindarren autonomia negoziatzen. Baina Zisjordania, Israeldarrek Samaria-Judea deitzen diotena, judutar askorentzat erlijioak zaintzeko eskatzen duen lurralde bat da, Israel Eretz-en zati kenduezina.

LANGILE MERKEEN ERRESERBA

Seguritate arazoa ere hor dago Jerusalemgo gobernuaren bozeramaileak argi utzi duen bezala, Palestindarrentzat estatu bat egitearen posibilidadetaz galdetzean «Negoziatek OLPekin zerikusirik ez duten moderatuekin izan behar badute ere erantzuna «EZ» da. Jordan ibaia gure seguritate marra da, eta bere mendealde guztiak gure eskuetan egon behar du. Guda hegazkin batek 16 minutu behar ditu El Kairotik Tel Aviva iristeko, eta 5 besterik ez Jordaniatik.

Alarma sistema Naplusen jarrita Jordania gaineen harrapa dezakegu, 1947an genituen mugen barruan, aldiz, gudua Tel Aviv gaineen izango litzateke». Garbia da «gabiarioen» asmoa.

Baina ekonomi arloan ere ba dute lurralde hauek beren garrantzia, erakuntzan, janari industrian eta hostalaritzan erabiltzeko lan-esku merkea eskaintzen bait dute. Egunero 80.000 Palestindar doaz lanera, gauez itzultzeko (ezin dira lotara gelditu). Subproletargo hau lurrak konfiskatzearren eta inflazioaren poderioz pobretutako laborariek osatzen dute. Kualifikaziorik gabeko lanak egiten dituzte, baina ezein Israeldarrek egin nahi ez dituenak. Horregatik izan daiteke hain inportantea beren greba.

Israelgo produktuentzat ere merkatu ederra osatzen dute lurralde hauek. Eta batez ere lur erreserba garrantzitsu bat. Gero eta ugariago dagoen kolono gazteentzat lur hau judutarra bait da. «Ziur sinesten dut Jainkoak, Unibertsoa sortu zuenean, herri Judutarrari Biblia eta lur mutur hau eman ziola». Honela mintzo dena Aaron da, Ingalaterratik orain zazpi urte etorria, pistola gerrian. «Arazoa zera da: guk ez dugula nahiko lur eta arabaeek ez digutela saldu nahi. Burruka egin behar orduan». Beren koloniako lurra zabaltzekotan dira.

ETEN SAKON BAT

Nola? Egin dugun bidaia batean, jendea oso kexu aurkitu dugu Taiyaba herrixka kristauan. Bart arratsean, ordubata inguruan, tiroka sartu omen dira inguruko kolonoak: ez dute lehioetako kristal bakar bat ere sano utzi eta ehunen bat gizon eraman dituzte beren etxeetatik, bi ordutan eskolako patioan zutik edukitzeke. Mehatxuka alde egin dute.

«Bildurra sartu nahi digute», diosku alkateak suspirio batean, «gure lurra saldu diezaiegun. Zer, ordea, 1967an genituen 5.000 «donnam» lurretatik 500 besterik utzi ez badigute? Horien ordeiz Indemnizazio farregarri batzuk eskaintzen dizkigute. Baina guk Palestinarrok ez diegu gure lurrik saldu nahi Judutarreri». Lehen 7.000 biztanle zituen herri honek ez du gaur 1.200 besterik. Horixe da hain zuzen Goush Emounim alderdi erlijiosokoek eta Likoud eskuindarrekoek nahi dutena: arabeak bialdu eta lurrez jabetu.

Palestindarren belaunaldi berria ordea askoz ere politizatuagoa dator beren gurasoena baino. Bethleemgo alkate moderatuak zioena: «Gobernuak politika zoro bat darama. Bere gogorkeriarekin, eta batez ere azkenaldiko biolentziarekin, Palestindarrak OLPren besoetara bultzatzen ditu». Ahmed-ek, begirada gogorrez, aitortu diguna: «Jadanik ez bait dut galtzekorik ezer, horrexegatik egiten dut burruka».

Israeldarren artean ere, «gabiarioak» deitzen direnen alderantziz «usonak» esaten zaien artean urduri begiratzen zaio gobernuak daraman indarkeriari. Laboristak ez daude lasai. Horretaz gain, arabe Israeldarrek (1948an ezarri ziren mugen barnean geratu zirenak, hiritar Israeldarrak beraz) laguntza zabal bat eskaintzen dietelarik beren anaiei. Eten larri bat dago jadanik Israelen.

Hala ere populazioa gehienik astindu duena azken asteotako gertakiariez prentsak eman duen informazioa izan da. Ondorioz Pakearen aldeko manifestaldi bat eratua da «Torturatua izan den herri bat ezin izan daiteke borrero» lemapean Tel Aviven 15.000 lagun bildu zituelarik. «Israelek ez du nazio zantpatzaile bat izan nahi» oihukatu zen.

INPERIOEN ARTEAN

Gatazka ikusgarria Hego Atlantikoan gertatzen ari dena. «Zaiena», esango nuke zehazkiago, munduan gutxitan bezala, oraingo horretan herri gehienetako gehientsuoi, deusik ez zaigulako galdu han.

Malvinas haietan gauzak nola bilakatu diren jakiteko aukera izan dugu, izan, inperioen arteko guduaz, beste askotaz ez bezala —eta ez dut inora begiratzen—, egunkariak erruz jasotzen dutelako informazioa.

Artikulu hau kaleratzerakoan gauzak «okertuta» edo «zuzenduta» egongo dira seguruenik; egun Ingalaterra eta Argentinak proposatzen dituzten «konponbideak» ditugu eskuan. Inglesek argentinoak ateratzea

«esijitzen» dute, administrazioa beraiena izatea gero, soberaniaz negoziaketak eta kontsultak egiteko azkenik. Argentinoek, inglesen armada joan bidetik itzultzea, tarte batez bi Estatuen administrazioa jartzea, soberaniaz diskutitzerik ez: betidanik omen zegokien.

Ez dira batere tontoak, esango du norbaitek. Tontoak... ez; baina asto samarrak...

Zer dago enfrentamendu honen atzean? Herrien interesik ez noski, isla horiek ingelsei eta argentinoei, manipulazioak manipulazio, guri adina ajola zaizkielako (eta malvinatarrak, apaingarritzat dauzkate).

Ekonomiari begiratu behar, orduan? Orain diote, petroleoa dagoela-ta ez dagoela-ta; bazterrak nahastekotan ez ote?

Sineskaitza baina egia, nonbait: biak «ohore nazionala» garbi utzi nahirik dabilta, «askatasuna» aisa dabilte biek. Bai, zera; erdarazko esaera polita itzuliaz, «koko jate» ederra egiten ari dira horiek.

Munduan dauden gobernuetarik gogorrenetakoak ditugu biak. Zer ohorea, zer askatasuna aipatzen dizkigute Thatcher eta horko beste hiltzaileek, zer onik emango diote hango biztanle gutxiri, Irlandako herri handia zapaltzen dutenek? Zer ohorea, zer askatasuna, Argentinako militar odoltsuek? Kristo Lezokoak baleki.

Gero, Europa eta Amerikak azaldu duten «norbereganako» elkartasunean, zer ikusi behar dugu? Adiskidetasuna ez beste ezer; normala dirudi, bakoitzaren eraginpeko area ekonomikoetako gobernuak bereganatzea. Horren normala ez, USA guzti horren arbitro egotea. Baina, inperioen arteko borroka koskor hauetan, handikiek, Juan Palomorena egiten dute, *yo me lo guiso y yo me lo como*.

Gerra izanez gero, hil ere, beraiek bakarrik egingo balute...!

Pablo SASTRE

ABERRI EGUNA ZER OMEN DEN

Aberri Eguna pasa da. Betikoa, jaiak eta borrokak. Baina kaleko jendeak ba al daki zer den egun famatu hori? Baietz erantzungo diguzue baina ikusten denagatik ezetz esan behar. Horrela esaten digu «Euzkadi»k bere azken alean:

«Euskadi salió a la calle para realizar al ciudadano de a pie 3 preguntas respecto a tan señalada fecha: ¿Sabe qué es el Aberri Eguna? ¿Qué valor tiene para usted ese día? ¿Está de acuerdo en cómo se celebra?»

Se trataba simplemente de intentar conocer el ambiente previo. Una vez computadas las respuestas, lo que más llama la atención es el alto porcentaje de personas que no saben qué es el Aberri Eguna o demuestra una indiferencia absoluta al respecto. Concretamente, de 25, casi la mitad responden en ese sentido. La perplejidad continúa, por lo tanto, al hacer balance a la segunda cuestión planteada. Trece contestaciones valoran de una manera positiva ese día mientras se sitúan en un extremo opuesto, cinco son indiferentes, o «no saben» y cuatro personas explican el significado del «Día de la Patria Vasca.»

MAKINEN ZAPALKUNTZA

«Punto y Hora»tik makina marzia-noak eta gure lanaren arteko konparaketa bat atera dugu. Oso tristea da baina batzuetan zein errezak diren zapalkuntzak.

«Cada máquina de esas funciona igualico igualico que la empresa en la que tú trabajas, lector-a, o que la empresa en la que trabajabas antes de quedarte en el paro. La máquina paga premios con una parte del dinero que ha robado al conjunto de esos tontos que en ella juegan, incluidos los tontos a los que les toca premio. La empresa capitalista te paga tu salario con una parte del dinero que te ha robado a tí y al conjunto de los que trabajáis en ella. Porque lo único que produce valor, lo único que aña-

de valor a las materias primas y a las máquinas es tu trabajo, el trabajo humano. Y tu empresa, todas las empresas, te roba, (nos roban) el total del valor que hemos creado con nuestro trabajo. Y te pagan, nos pagan, el salario con una parte del valor que hemos producido, que hemos creado. Igualico, igualico que la máquina tragaperras».

SUIZAKO MILLOIAK

Espainia estatu pobre dela gauza jakina da baina badirudi dirua kanpora eramaten dutenei ez zaiela importa, Ikus ezazue zer esan zuen Suizako diputatu batek. «El Papus»etik jasoa.

«Según una evaluación aproximada efectuada por un diputado suizo las cuentas corrientes en aquel país abiertas por los ciudadanos españoles, ascienden a la nada despreciable suma de 250.000. Este cuarto de millón de individuos que han sacado dinero español para especular en el extranjero, disponen de un monto global de nada menos que de unos veinte millones de dólares, los que traducidos al cambio oficial de 107 pesetas cada dolar, da como resultado una cifra capaz de aturdir a cualquiera. Incluso el más lerdo en materia económica sabe que esta cantidad de dinero es suficiente para relanzar económicamente el país y asegurar durante largos años la prosperidad de esta Es-

paña que se debate en la crisis. Doscientos cincuenta mil españoles están especulando con el hambre de sus compatriotas.»

DIRUAREN HUSKERIA

Baina batzuentzat zer da dirua? Ezer ez. Horrela esan behar da Marbella arabe batek egin zuena irakurri ondoren, behintzat. Hau «Actual» aldizkaritik jasoa dago, bere 7. aletik.

«Algo parecido le sucedió a un miembro de la más rancia aristocracia cuando pretendió vender su enorme finca a un jeque árabe. La operación estaba prácticamente cerrada. Se concretaban los últimos detalles en el salón de la mansión. En estos momentos el jardinero abandonó el lugar montado en su bicicleta. El jeque, muy serio, advirtió que él compraba la casa, pero con todo lo que se encontraba en ella. El aristocrático personaje en vez de decirle que el hombre se llevaba la bicicleta por unos momentos y que, desde luego, la bicicleta también pertenecía al jeque, defendió la posesión del jardinero. Dijo que aquella bicicleta era del hombre que cortaba el césped y no entraba en el trato. El jeque cortó allí mismo la operación. Por cinco mil pesetas de una bici se perdió cientos de millones.

Ba ARGIA ez daukagu bizikletarik baina nahi baduzue...

JAR DITZAGUN TEKNIKOAK BEREN TOKIAN

Harrigarria da sofisma, **erdi egi** eta hainbat bitxikerietaz norbaiti entzun behar izatea, zeinak demostratzen duen esaldi bakar batez eta **ez bere giroan** oinarriturrik (Arabako Diputazioiko Ikastolen borroka **luzea**, **alegia**), baizik eta bere zentzuzko **erreferentzi** puntual esplikagarri gisa, **ez zaiola** dirudienez testurik **ere** aitzakit zat interesatzen bere kritika saioetan.

Teknika honi —hain orijinala, **bestalde**—, bere autorearen izena ipiniko diogu: «A. Lertxundi edo kontrarioak bere neurrira fabrikatzeko artea».

Teknika eta tekniko hauen ugartzea eragoztearren, ahal den neurrian, ez da ezer egokiagorik irakurle-goiari datu batzuk eskaintzea bezalakorik, ukatu zaizkion hoiek alegia —idazteko dugun muga barruan—, nolata neure jarrera pertsonala hainbat erizkeri buruz, zeinak aldizkari hontako 926. zenbakian azaldu ziren «Utikan euskararen teknikoak» artikuluan.

Idazlan hortan ondorengo elementuak ukitzen ziren nagusiki: **Euskar**a, teknikoak, teknikak (euskararen irakaskuntzarako ereduak), **herria** eta politika. Baina ez zen —esplizitoki— ezertarako ere aipatzen **elementu** hoi inportantzia hizkuntza erreku-peratzeko prozesuan.

Arazo guzti hoi artean, niretzat nagusia eta azken finean aginte gailurrean dagoena, **POLITIKA** da; hots, proiektu ekonomiko-sozialen eta historikoki finkatuen bidez, hauek praktikara eramateko kapaz

izango den politika bakarra, hau da, herritar klaseen indar dezisibo edo eraginduna.

Gizartea kontrako interesez klaseetan erdibiturik eta gizasemeok talde desberdin hoi proiektuez aldebanaturik gaudenez gero, edozein proiektu eta programaketa —kasu hontan euskararen irakaskuntza eta berreskuratzea—, klase ezberdin hoi interesen arabera eratuko da. Eta intelektualak (teknikoak), gizarte horren kide direlarik, eta beste inortxo baino areago, beren klaseak horrela baldintzatzen dituztelako, gehienbat klase menderatzailearen zerbitzura jarriko dira. Historiak eskeintzen dizkigu adibide ugari: Noren zerbitzurako zeuden Nebrija eta abade Gregoire «teknikoak»? Noren zerbitzurako daude hainbat irakaskuntza plangile teknikoak munduko hainbat herrietan? Eta Euskal Gobernuko edota Arabako Diputazioaren «Servicio del Euskera» delako teknikoak? Noiz eta zergatik ernestzen dira, adibidez, Hizkuntza Akademiak? Noren zerbitzura daude?

Guzti hau aitortzeak ez du esan nahi —ezta gutxiago ere—, teknikoen lanak arbuizatzen ditugunik. Egin behar dena zera da: Bakoitza berari dagokion tokian objektiboki kokatu.

EUSKARAREKIKO BATASUNA BUKATU ZEN

Planteamendu zabal hauen ondoren eta gure harira bilduz, funtsezko deritzaigun galdera zera da: Euskararen normalizazioarekin erlazionatu-

rik dagoen zein aldetara jartzen gara, tekniko gisa? Eta galdera honi erantzuten zaion arabera, definituko dira bai teknikoak eta bai beren kolektiboak.

Ez dezagun ahaztu behin bateko euskararekiko sektore nazional guztien arteko batasun politika hark —frankismoaren kontrakoak, alegia—, zoritxarrez aspaldidanik paso eman diela beste alternatibei, ondorengo bi hauei bereziki:

PNV-rena, boterean dagoena, zeinak Madrilgo paktuetan murgildurik beste zenbait miseri artean, Baskongaden eremu zatiketa onartu duen, euskarari ere tratamendu desberdinak ezarrit. Zein da joera honen oinarri objetiboa? Burgesi klasea denez, bere sostengu nagusia jabetasun pribatuan datza, hots, eskari-eskeintza lege erregulatzen den hortan. Zertarako behar du, hortaz, hizkuntza «minoritaria, bateratu gabea eta zientzirako desagokia...», alde batez merkatu nazionala —gaztelera eta gaztelera— daukanez gero eta bestalde, internazionala USA-pean eta ingelesez? Honexek adierazten du zergatik uko egin dion Estatu Nazionala eraikitzeari, administrazioaren deszentralizazio txar batez konformatuz, hizkuntza politika arloan horrek dakarren ondorioz: Eskola Nazionala, Beharrezkoa eta Dohainezkoren posibilitateak ukatzea, zeren bidez —esentzialki— frantziar eta espainiar Estatuak, adibidez, beren baitako beste hizkuntzen gain inposatu ziren. Ikusmira politiko batekin, «clase dominante» bezala ezagutzen denaren aurrean egongo ginake.

Lojkoa da beraz, eskola pribatuak izatea heuentzat eredu eta helduen alfabetatzeari dagokionez, HABEk bultzatzea partidukeri eta eliteen alternatiba denez gero; baina ez, gure herriko sektore zabalen eskariei erantzuna emateko, baizik eta —bere zerbitzurako dauden tekniko morroien laguntzaz—, tekniko berriak lortzeko... Zer esanik ez komunikabideetan, Administarritzan, Unibertsitatean, eta abarretan daramaten hizkuntza politikataz.

Bestalde, hor ditugu hainbat herri sektore zeinek leialki jokatzten duten lehen aipaturiko batasun bidetik, lorburtzat birbatasuna, independentzia eta sozialismoa Euskal Herriarentzat aldarrikatuz. Hauentzat ez dago Euskadirik euskara gabe. Erantzukizun global eta baterakoien beharra planteatzen dute arlo hontan: AEK, EHE, euskal umeen berreuskalduntze aurrerakoia ikastola publiko eta dohainezkoetan, euskararen baterakuntza eta normalizazioa, e.a. Eta komunikabide, Administarritza, Unibertsitateko hizkuntza politiko kritikatzten dute, elebitzarekiko ideolojiak barne.

BERREUSKALDUNTZEA, KLASA AUERRERAKOIN EN KUE TAN

Ikusmira politikoaz, ezker abertzale kontsekuente eta etengilea da soilik herri erreibindikazio hauek bere proiektuan jasotzen dituen, euskararen egoera trajikoa eta bere etorkizun ilunaren kausa bezala, Madrilen eta Madrilekin adosturiko Estatutoaren insufizientzi politikokoak salatuz. Kontsekuentzi falta izango litzake gainera —hizkuntzalari ezagun bat parafraseatuz—, euskararentzat irtenbide egokiak espero izatea bere gaurko egoeraren basean egon diren eta dauden hoien gandik.

Nire eritziz, klase aurrerakoi langileriak soilik dauka, Euskadiko beste hainbat herri mailako jende aurrerakoiekin bat eginik, berreuskalduntze proiektua aurrera eramateko beharrezko den indarra eta interesa.

Testu inguru hontan du, izan ere, bere aukera eta funtzioa intelektual aurrerakoiak, Euskal Langileria lorturik, bere asmo zuzenak sintematikoki landuko dituen hark, alegia. Pentsa dezagun —adibide bakar bat aipatzearen—, euskararen garai bateko tekniko haietaz, zeinek Euskal Herriko sektore zabalen desira sakinak jasorik eta beroien zerbitzuan, euskaldun eskola martxan ipini zuten.

Gaurregun, hainbat euskararen teknikoak Gobernu burgesiaren eskutara pasa dira, herri borondate baterakoia zatituz.

Araban konkretuki, Elebitasun Dekretuaz Ministeritzak Euskal Gobernuari utzitako eskolak ikastola publikoak bilakatzea debekatzen dienez gero, euskara gure Herrialdean errekuaratuko ez dela sinesten ez dutenez —neu barne—, ez ikastola pribatuaz ezta ere gutxi gora beherako «Escuelas Nacionales»-etako elebitasun plangintzaz, Diputazio Foralari zera esijitzen diote: Euskaditar bezala, gure hizkuntza berreskuaratzeko eskubidea dugunez, eskeini dezala —Estatuto Pertsonal barruan—, Euskal Gobernuak emango ez duen alternatiba, hots, irakaskuntza euskaraz eta dohainez nahi duten arabatar guztientzat.

TEKNIKOAK POLITIKAREN MORROI

Lorburu honen borrokaz, hara non agertzen zaizkigun zenbait tekniko Diputazio «Servicio del Euskara»-k behatzez izendatuak, aipatu Dekretuak markatzen duen bilingüismo eredu sartzeko —dena den, Toki Eder Ikastoletako gurasoen batzararak gaitzetsia—, guk gehiago esistitzeko arrazoirik izan ez dezagun eta Diputazio Ikastolak suntsiturik, EGB-ko eskoletara bidal ditagun geure umeak, zentro hauetako alternatiba ezarri ondoren. Eta horrela, ikastola pribatuak subentzionatzeko erabiliko lirake Diputazioaren prespostuak.

Tekniko hauek B-eredua defendatzeko erabiltzen dituzten argumenduak —eredu baliagarri bakar gisa Araban—, —huen ustez arrazoi teknikoengatik (euskaldun lurraldeak, kanpoko giroak agintzen baitu eta ez gurasoen eskola edo borondateak,

izan ere, funtsezkoenak kanpoko kausak baitira, jaiotizkuntzak, e.a.)—, Diputazio Ikastoletatik beti eman zaie erantzun tekniko eta politikoa, baina guztiz garbi utziz, politikala dela gai hontan erabakitzen duen zera.

Galde dezaiegun bestela: Nork ekarri ditu eta zertarako? Are gehiago, sarritan dei egin diegu debate publiko batera, bakoitzak bere erizkerak aurkez ditzan.

Zergatik ez ote dute azeptatu? Politikoei interesatzen ez zaielako, agian?

Kontestu hontan kokatzen da nik esan nuen hura. Eta nahita ez, bi barruti hoietako batean sartzen dira teknikoak.

Hirugarren bidezaleak, hots, herriari buruz abstraktoki, politika konkretu gabe hitzegiten duten hoiek, euskarari buruz gizarte errealtatez gain eta kanpo, teknikoen inportantziari buruz historiak at eredu aseptikotaz, e.a. hiz dagiten hoiek, objektiboki heuei dagokien tokian kokatzen dira, azken batean, eta ez aurrerakoienean...

Aipatu artikulua planteamenduetan, indar faltaz definitu gabeko jario estilistikoak nabari dira, nahita ezinezko kontraesanen neutralizazio ondorio gisa, noski. Horregatik nahasten dira artikulua hartan, ideian itxurazko lotura ahulaz, aspektu pertsonalak (autobonboa, kritika eta defentsa pertsonala, e.a.); aspektu politikoak: herria bai, baina...; teknikoak: B-eredua bai, baina...

Azken burutapen gisa, gogora dezagun zein aldetara jo zuen, alde batez teknikoek eta bestez, herriak eginiko hizkeren balantzak: «Appendix Probi» famatu hark alde batez eta herriaren hizkerak, bestez; edota, «teknikoek» (zientzi eta eliz-gizonek) latinez XVIII menderaino egin eta idatzitakoek alde batez eta bestez, Herriak erromantzez eginikoak»).

N. Xamardo

Oharra. Artikulu honen itzulpena euskara ikasi nahi dugunoi erakustearren beren denbora libre esku zabalez ematen duten milaka abertzaleetako bati esker izan da posible. Ze tresna eskaintzen dizkio Eusko Jaur-laritzak langile klase ez euskaldunari? Non dira euskara hainbeste bultzatzen omen duten tekniko batzuk?

AUZMENDI

JAZTEKO MILA AUKERA, BAINA AUZMENDI
BAKARRA DUGU.

SASTRE VERGARA, 1 DONOSTIAKO ESTILOA

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

271050 eta 270447

Euskal Herriko prentsari begiradatzoa

PANORAMA BERRIAK EGUNKARIENTZAT

Aurten iraultza txiki bat gertatzen ari da Euskal Herriko prentsan. Bilbon eta Iruñean egunkari berriak sortuko dira: Bilbon, «Tribuna Vasca» eta Nafarroako hiriburuan «Navarra hoy». Gipuzkoan «Deia» eta «Egin» euskarazko orrialde gehiago sartzekotan daude. Foru Diputazioaren diru-laguntzaz, eta gainera beste gertaera bat, orain arte isilik mantentzen dena, baina berehala arazo latzak ekarriko dituena: «Hoja del Lunes» delakoa.

Pil-pilean dago prentsako panorama. Has gaitezen Madrilgo kasua ikusiz. Onerako edo txarrerako—denborak esan beharko du— «El País» egunkariaren boom-a dugu aurrean. Azkeneko bi urte hauetan gora eta gora egin du, eta orain «La Vanguardia»-ri kendu dio ranking—aren lehen postua. Hauek dira Organismo de la Justificación de la Difusión (OJD) erakundearen zifrak: batzaz beste, «El País»-ek egunero 234.016 ale saltzen ditu, eta «La Vanguardia»-k 192.916. Atzetik «As, Abc, Ya, El Periódico, Marca, Diario 16 eta El Correo Español-El Pueblo Vasco» datoz, orden honetan.

Dena dela, kasurik harrigarriena «Diario 16» egunkariarena da. Urtebetean bi aldiz gehiago saltzea lortu du. Izan ere, hasiera batean, Aguilar zuzendari zegoenean, «El País»-en antzeko zerbait egin nahi izan zen, eta dirudienez formula horrek ez du irtenbiderik. «El País»-i konpetentzia egitea izugarri zaila da nonbait. Pedro J. Ramirez zuzendari izendatu zenean egunkariak—ikusten den bezala— joera grafikoago, arinago eta beharbada sensazionalistagoa hartu zuen eta arrakasta lortu.

«EL DIARIO VASCO» GORAKA DOA

Salmenta aldetik, Euskal Herriko

egoera hauxe da: lehena, «El Correo Español» (79.784 ale); gero «El Diario Vasco» (60.039), «Deia» (51.536), «Egin» (47.572), «La Gaceta del Norte» (42.433) eta «Diario de Navarra» (41.169). Ez dago jakiterik «Hierro» eta «Norte Express» egunkarien difusioa, OJD-ek ez baititu kontrolatzen. Zifra hauek ez dira guztiz zuzenak, egunkari guztiek tranpatxoak egiten dituzte eta. Baina gutxi gora behera ondo adierazten dute egunkari bakoitzaren salmenta.

Zifra hauek ikusita, horrelako ondorioak atera daitezke: «Deia» eta «Egin»-ek ez dute aurrerapenik egin (orain dela bi urtetako zifrak parekoak dira), «El Correo Español» indartsu mantentzen da lehen postuan, eta «El Diario Vasco»-k gora egin du. Igoera honetan garbi ikusten da nora joan diren «La Voz de España»-ko irakurleak.

MAIATZEAN, PSE-PSOE-ren EGUNKARIA

Maiatzaren erdialderako PSE-PSOE-k Bilbon «Tribuna Vasca» kaleratu nahi du. Zenbaiten ustez, atzeratu egingo da kaleratze hau. Atzeratu ala bestela nolanahi kaleratu, zeren dirudienez nahiko «berde» daude oraindik gauzak kalera irtetzeko.

«La Gaceta del Norte»-ko tailerretan inprimatuko da eta Eduardo So-

tillos izango da zuzendari. Jakinaenez, Eduardo Sotillos Radio Nacional de España-ren zuzendaria izan zen orain dela lau urte, Suarezzen lehen garaietan.

Sozialistek garbi jokatu dute. Ez dute jendea engainatu nahi izan. Lehenengo momentutik esan dute egunkari hau alderdi-egunkaria izango dela. Deklaratu dutenez, helburua ez da hurrengo hauteskundeetan plataforma bezala erabiltzea, iraupen haundiko prentsa egitea baizik. Gehien bat, Bizkaian zabaldu nahi dute.

Gauza arraroa da kargu horretarako Sotillos izendatzea. Horrelako esperientziek porrot egin dute askotan. Irratiko pertsonak gutxitan asmatu dute egunkari bat aurrera eramaten. Bi mundu nahiko ezberdinak dira.

«NAVARRA HOY»: IRAUPEN ZAILA

Udaberriaren bukaeran, Iruñean, «Navarra hoy» irtetzeko da. PNV-ren inguruko pertsonak bultzatzen dute proiektu hau. Alfonso Ventura izango da zuzendari. Ventura nafarra da. Eta kontserbadorea. Duela zenbait urte «Deia»-ren zuzendari izan zen.

Hasiera batean zurrumurru asko sortu zen egunkari honen inguruan. Esan zen, esate baterako, «Deia»-ko Iruñeko erredakzioa desagertzen zela eta hango kazetari guztiak egunkari berri honetara pasako zirela. Azkenean ez da horrenbeste gertatu. Bultzatzaileek nahiago izan dute proiektu independente batekin agertzea jendearen aurrean.

Horregatik, hain zuzen, «Deia»-ko erredakzioatik kazetari bakarra eraman dute. Nahiko zaila izango da

egunkari honen iraupena. Nafarroako merkatua urria da. Ikusi besterik ez dago «Diario de Navarra»-ren difusioa. Eskualde honetan herri txiki asko dago eta horietan nekez erosten da egunkaria.

Gainera, «Diario de Navarra»-ri kontra egiteko indar haundia behar da. Kantitate aldetik egunkari hori lehen mailakoa da. Kazetariak, txantxetan, «Boletín Oficial de Navarra» deitzen diote.

Huarte-Iruñean daude tailerrak. Makinaria, orain dela gutxi hildako «Asturias. Diario Regional»-ekoa, erosi dute. Bestaldekik, esperientzia gutxiko kazetariak hartu nahi izan dira, produktu merkeagoa ateratzeko asmotan.

EUSKARAZKO ORRIALDEAK

Gipuzkoako Foru Diputazioa negoziaketan dabil «Egin» eta «Deia»-ko arduradunekin, euskarazko orrialdeak eta kopuruak direla eta. Jakina denez, Diputazioaren aspaldiko proiektu bat dago tartean. Diputazioa prest dago egunkariari dirua emateko baldin eta horiek euskarazko testuak ugaltzen badituzte.

Momentu honetan aukera eztabaidatzen ari dira. Alde batetik egunkariaren jarrera: euskarazko albiste gehiago, baina orain arteko sistemaz: euskarazko albiste tartekatuak. Hau da, orrialde berean bi motatako albisteak nahastuta: euskarazkoak eta erdarazkoak. Bestetik, Diputazioko ardura-

dunen nahia: euskarazko albisteek orrialde berezi batzu osatu behar dute. Orrialde osoek joan beharko lukete euskaraz.

Berehala jakingo da zertan gertzen den hau. Tartean milioi asko dago. Orrialde gehiago inprimatzea oso garestia da, egunkarietako arduradunek diotenez.

ASTELEHENETAN ERE EGUNKARIA

Martxa honetan, hirietako «Hoja del Lunes» astekariak jai daukate. Aspaldian «Diario 16»-ek eman zuen lehen urratsa Madril: astelehenean ere kalera. Orain, «El País»-ek beste hainbeste egin du.

Astelehenean ere kaleratzea negozio ederra da. Iaz, batzaz beste, eta astelehenero, Bilboko «Hoja del Lunes»-ek 96.073 ale saltzen zituen; Donostiakoak 71.594, eta Iruñekoak 27.281. Igandeko futbolak horrelako mirariak egiten ditu.

Horren diru-iturri bikaina izanik, pentsatzekoa da berehala animatuko dela «El Correo Español». Eta hau hasten bada Donostiako «El Diario Vasco» ez da geldi geratuko. Ez da ahaztu behar bi egunkari hauen artean konpetentzia gogorra dagoela. «El Correo Español»-ek edizio berezi bat dauka Gipuzkoarako, eta Eibar aldean izugarri saltzen du. Horrela izanik, «El Diario Vasco»-k argi ibili beharra dauka.

Baina astelehenean kaleratzeak arazo larri bat dakar. Nola moldatu-

ko dira kazetariak eta tailerretako langileak situazio berri horretara? Egoera honetan lan-ordu gehiago beharko dira. Dударik gabe, istiluak sor daitezke.

«HIERRO»: HERIOTZA SEGURUA

Bestaldekik, eta panorama hau osatzeko, «Hiero» eta «Norte-Express» egunkarietako egoera aipatu behar. Badirudi euskal parlamentari den Griñó (AP-koa, «Norte-Express»-eko Administrazio Kontseiluaren lehendakaria) prest dagoela egunkaria ixteko.

Kasu honetan ere, zurrumurruak ez dira faltan. «Norte-Express» hiltzen bada beste egunkari kontserbadore bat hasiko litzateke martxan, «Diario de Vitoria». Bilboko «Hiero» ez dabil hobeto. Gaurregun salmenta barregarriak ditu eta Madrilgo Gobernuaren erabakiaren zai dago. Jakina denez, momentu batetik bestera erabaki egin behar du «Medios de Comunicación del Estado» erakundeko komunikabideen etorkizuna.

Seguru asko subasta egingo da. Hala ta guztiz ere, egunkari honek ez du irtenbiderik izango. Heriotza seguru da. Tailerretako makinak oso zaharrak dira eta inor ez da ausartuko horrelako antigoalekoak erostera.

Fermin LARREA

JAKIN

"25" urte euskal
Kulturari

Zergatik ez
beste **25** gutxienez

Harpidedun egin zaitez

Aldizkari honi lagunduz, harpidedun eginez, zeure kulturari laguntzen diozu: euskal kulturari.

Bere historia osoan JAKIN beti ahalegindu da, eta gaur are gehiago ahalegintzen da, tresna bizia izaten euskal kulturari bultz egiteko eta azterketak bizkortzeko. Arintasuna eta sendotasuna bilatuz, egunekotasuna eta seriotasuna elkartuz, edozein arazotan sakontasuna lortu nahi du JAKINEK.

Hori dena aski arrazoi da, gure ustez, zure laguntza itxaroteko, eta harpidetza txartela bete dezazula eskatzeko.

Gure hitza ematen dizugu: harpidedunen ugari-tzeak ekar lezan irabazi oro aldizkaria hobetzeko izango da oso-osorik.

HARPIDETZA TXARTELA

JAKIN aldizkariaren harpidedun egin nahi dut:

Izena Herria
Kalea Tel.

Gurutze (+) baten bidez adierazten dudan eran egingo dut urteko ordainketa (1.200 pta.)

☐ txeki bidez ☐ renboltsoz ☐ nire Banku kontuaren bidez (bete beheko zati hau)

Banco o Caja de Ahorros Banku edo Aurrezki Kutxa

N.º de cuenta / Kontuaren zenbakia

Sucursal / Sukurtsala

Titular de la cuenta / Kontuaren jabea

Entitate horretako nire kontuan zorpetu itzazue, mesedez, JAKINEK nire izenean aurkez diezazkizuen erreziboak. Agur,

Sirvanse adeudar en mi cuenta con esa entidad los recibos que a mi nombre les sean presentados por JAKIN. Atentamente,

Firmado / Zinatzailea

Domicilio / Helpidea

Aurreko alean SIADECO-rekin, euskararen normalizazioaren bi arlo nagusiak ikutu genituen: hizkuntza-
ren normalizazio linguistikoa eta hiz-
kuntza-aren normalizazio soziala. El-
karrizketa hau batez ere teoria mail-
lan desaroilatu genuen. Askorentzat
ez zen gauza berririk esango, baina
bertan aipatzen ziren gauza asko
praktikan nola jartzea ez da hain
erraza.

Normalizazio linguistikoa egiteko
badaude talde tekniko batzu, eta be-
raz bertan teknikoak ez direnak par-
te hartzeko aukera gutxi. Normaliza-
zio sozialari dagokionean alderantziz
gertatzen da, zeren eta nahiz botere
politikoak erabaki politikoak hartu
eta nahiz eta teknikoek normalizazio
linguistikoa lortu, herriak erabiltzen
ez duen bitartean hizkuntzak atzera-
tzen jarraituko du. Normalizazio so-
zialean denok parte hartu behar
dugu, eta ahal dugu. Nola? Hemen
aztertuko dugu, Tolosa mailan zein
lan eta nola egin den aipatuko dugu,
eta Tolosaren karakteristikak dituz-
ten herri guztietan gauza berbera
egin daitekeela esan dezakegu.

Duela lau bat urte Tolosan «Tolo-
saldean Birreskualduntzeko Elkar-
tea» sortu zen. Era berean, udalak,
birreskualduntze udal-komisioa sor-
tu zuen. Bertan zinegotziaz aparte,
edonorrentzat irekia izanik, bertan
Euskal Eskolak eta Birreskualduntze
elkarteak parte hartuaz.

Bi helburu dituzte: Alde batetik
Udal bezala lan batzu aurrera erama-
tea, eta bestetik herri mailan euska-
raren normalizazioa erabilpenaren
bitartez lantzea. Hasteko eta lanean
nondik nora joan behar zuten jaki-
tearren, Tolosa eta bailadan ematen
zen egoera aztertzeko, SIADECO-ri
azterketa soziolinguistiko bat egin
arazi zioten.

Azterketa egin ondoren, euska-
ren presentzia, bizitza publikoan de-
lako sailetik hasi ziren lanean, erra-
zena zelako, herrian giroa sortzeko
egokia izan daitekeelako, beste lanei
atea zabaltzen dielako.

Zentzu honetan, iaz, denda-izenen
txartelen kanpaina eta ondoren ta-
berna eta zinematarko egin zituzten,
erantzun ona jasoaz.

OBRA-BAIMEN ESKAERA

SOLICITUD DE LICENCIA DE OBRAS

D. E. BATZORDEA

Eskatzailea _____
Solicitante

Helbidea _____
Domicilio

Egin nahi dituen obrak _____
Obras que pretende realizar

TXOSTENA

Art. _____
Gai. _____
Kontu. _____
Kontuhartzailea _____

KANTUA MATERIALA ETA ADOS
Zerbiziu-Burua

BERRIKUSIA o/s ADOS
Kontuhartzailea

KONTUHARTZAILETZA

TOLOSAKO UDALA
HIRIGINTZA BULEGOA
ERABAT ONARTUA

TOLOSAKO UDALA
HIRIGINTZA BULEGOA
SARRERA

Non: Kalea _____
Lugar: Calle _____

Honekin batera, dagokion aurrekontuaren _____ ko
Adjunto _____ correspondiente presupuesto de _____ ko
Berritua eta Ados _____ ko
Tolosa, 1988 (o/k) _____ k _____
de 1988

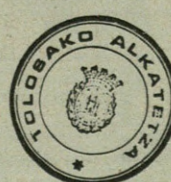
Eregetako erabakia nahienez
karta-atal honetatik ofiziala ber-
tik ez duela zuzentzen da.

Zke. _____
N.º _____

Noizbehinkako

IDAZKARITZA

Tolosa Udaleko Alkate-Lehendakari Jauna.
Sr. Alcalde-Presidente del Ayuntamiento de Tolosa.

TOLOSALDEAN EUSKARAREN BERRESKURATZEA

Aurten «Euskara kalera» txartel eta inpresoetan euskara normalizatzeko kanpaina eratu dute. Hasteko kanpainaren aurkezpen publikoa egin zuten, bertan SIADECO-ko batek, Tolosako Udalako ordezkariak, eta Tolosako Birreuskalduntze Elkarteak ordezkariak parte hartuz. Ondoren Tolosaldea Birreuskalduntzeko partaideak tolosaldeko zonalde bakoitzeko izen guztien bilketa egin zuten bertan «Badakigu Euskaraz» txartela banatuaz. Ondoren, itzulpen-Udalerbitzuak, eta Birreuskalduntze Elkartek, izen zerrendak itzuli eta egin behar diren aldakuntzen berri eman. Aldaketa hasi eta 1982-ko abenduan bukatu.

Kanpainaz aparte interesantea da Tolosako udaletxean euskararen normalizazioa bultzatzeko lortu diren gauzak. Hasteko udal-plantilan itzultzaile bat sartu beste udaletxetan egiten duten lan berbera eginaz, baina era berean Udaleko euskararen bultzatzaile bihurtu da. Literatur lehiaketa Euskal Literaturarenganako zaletasuna zabaltzeko asmotan, baina garrantzitsuen agian, lan guztien publikazioan datza, lehiaketa ondoren liburu batetan hauen bilduma kaleratzen baita. Itzulpen zerbitzua, bertan edozein hiritarrek dendarako, tabernarako, zinerako, kale-rako, behar duen guztia dohain itzultzen zaio. Euskarazko klaseak udal

langileentzat lan ordu barruan, urteroko subentzioa Euskal Eskola eta Birreuskalduntze elkarteari...

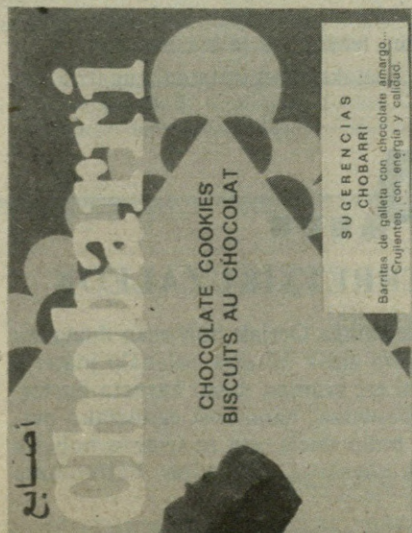
Aipagarria da ere, ez euskaratzea bakarrik, baizik eta euskarari gainera ematen zaion lehentasuna, beti erdaraz baino hiru aldiz haundiagoa. Era berean, bonifikazioak: euskaraz bakarrik edota euskaraz eta erdaraz idatzitako zabalkunde-ezaugarriak (denden izenak adibidez), kultur izaerezkotzat jotzen direnez, zabalkunde-tasan (inpuetoetan) beherapena jasango dituzte. Urtarrilaren 16-ko 3/1981 Errege Lege-Dekretuaren 22 artikuluan arabera: euskaraz bakarrik daudenak %50-ko beherapena, Elebiduanak bainan euskaraz hiru aldiz haundiagoak %30, elebidunak neurri berberarekin %10.

Beste gauza batzu ere aipatu beharrrak daude, zineko erroto eta txartelak elebidunak dira eta oraingoan publizitatea euskaraz egitea eskatuko duen zineko spot bat egitekotan daude.

Udal honetan PNV nagusi dela esan beharra dago, eta beste udaletxeek Tolosakoa eredutzat eduki behar dutela esan, eta ez beste udaletxeetan entzuten duguna: «gure Udal da erdua».

Halaz ere borroka luze baten ondorioa da, eta Tolosan edo non bezela, udaletxeok ez ziren beren bakanik mugituko talde batzuen borrokari eskertu beharko genieke batez ere fenomeno hau.

Jo.

OKERRAK ZUZENTZEN

Joan den asteko Herriko Plazan agertu zen

"Ezagutzen al dituzu Amatiño eta Trabarrri?"

JO...ADARRA! sailean agertzeko ordez,

Erredazioaren lan bat zen, beraz, eta ez hor agertzen zen Kenari Gomezena. Sida kantari katalanari egindako elkarrisketa zen Kenariaren artikulua bakarra.

Saia zaitzez bitxikeriarik kuriosoenak bilatzen gero ospetsu beste edonor egiteko!

UH!

AURREZKI KUTXEK TXERRIRIK NAHI EZ

Ez zuen borondate txarra Federico Garciak. 150.000 pezetako kreditua zor zion Bilboko Aurrezki Kutxa Munizipalari, eta bera pagatzeko prest zegoen. Joan eta 30.000 eman behar zituela berehala. Emaztearen gurasoei etxeko zenbait tresna ere enbargatu omen zizkioten.

Zer egin zezakeen ordaintzeko dirurik ez bazuena? Etxean gizentzen zeukan txeri kozkorra eramana. Han atera zituztela, txerria eta nagusia, zarpatzetik helduta. «Zergatik ez zarete Olarra eta Artiacheekin sartzen, eta jubilatuta eta langileekin bakarrik?» oihu egiten omen zien funtzionarioei. Ai Federico! Jenero bat ugari denean gutxiago balio dik eta zerriak hik uste baino gehiago egon!

EEH?

NUKU PUMMIN: ZERO POINTS

«Bombak Kanpora» zioen Finlandiak Eurovision-era aurkeztu zuen kantak. Ez genion hitzik konprenitu, baina kantatzeko eragatik mitin itxurazko letra zuela seguru. Gustatu zitzaigun. Saiaitu zen beren rock hura modu zilibizatu batean abesten oso atsegin. Lotsagabekeria haundiegia hurrengo egunean Georgia ugarteetan desenbarkoa egin behar zutenen herrian bonben kontra kantatzea.

Juraduetako enanoek ongi eskertu zioten: ZERO POINTS. Ziri ederra sartu ziaten horra eramana hinduteneke, Joxe!

OH.

OREJA EUSKADI BATUAREN ALDE

Edo mugaren aurka behintzat. Nafarroa ez da Euskal Herri, Ipar Euskal Herririk ez da esistitzen Behobiatik gora Frantzia bait da, eta guzti hori argi eta garbi geratu denean... orain muga kendu behar dela, alde bateko nahiz besteko poliziak alde bateko nahiz besteko terroristak harraha ahal izan ditzan. Kultur lotura estuak ukan dituztela historian zehar Piriniotako herriek? Orain poliziak sendotu ditzala.

Hipotesis bat. Filipe Bidart frantses gaixtagin alu hori (barka ezak, Filip, koño, hipotesis bat duk!) Gasteizen lokalizatu dute. Udal poliziak itxi du bera omen dagoen etxe aurreko kalea. «Ea zirkula ezazue» esan dizu ondotik euskara garbian, Hertzainak. Azterketak egiten ikusten dituzu han aurrean hiru Gendarme eta inguruan CRSen hiru furgoi daude etxearen asalto prestatzan. Dena dela, inguruan dira GEO famatuak ere, aurpegi beztruekin, beren lan preziatuaren beharrik balego, bazpare. Dena bukatuta (Filipe ez zegoen han, alarma faltsoa zen). Altsasurako bidean Diputazioaren miñoiak ikusiko dituzu bide bazterrean, Trafikoko goardiazibilek hamar milako multa jarriko dizute argiak altuegi eramategatik. Eta UARen kontrolean ordubate, Ortzire koinataren lehengusu txikia delako.

Bai, gure kaleetako inseguritatea izugarria da.

A...

ARGI PERRETXIKUZALEOK

Ez ezazuela pentsa Orejak hori esan duela eta Arizkundik gora zizak biltzera nolanahi joaterik dagoenik. Beti ere eramana ezazu karneta hortzetan. soldatu batentzat hamabost egunetako permisoak asko balio duela, eta ze triunfo hoberik terrorista dokumentatu gabeko bat harrapatzea baino?

Beda behintzat errespetatuko al dute!

**EZIN BERREUSKALDUNDU
EUSKAL HERRIRIK,
HERRIAK
ESKU-HARTU EZIK**

**SIN LA PARTICIPACION
DEL PUEBLO,
IMPOSIBLE LA
REUSKALDUNIZACION
DE EUSKAL HERRIA**

EUSKARAREN ALTERNATIBA HERRITARRA

Edozein hizkuntza bezala, euskara ere kultura baten agerpen eta ezinbesteko baldintza da. Kultura bat, herri bat da. Gure herriak irauten badu, beste zenbait herrik bezala, honexegatik da batez ere, herri kultura senda bat sortzeko gai delako: Herri osoaren esku-hartzeari esker sortu, garatu eta transmititzen den kultura. Horrexegatik ezin da bereizi, hain zuzen, euskara herriaren esku-hartzetik.

Gainera, gure kasuan, diglosia izugarri baten aurka garaile irtetzean datza gure kulturaren eta euskararen gakoa. Kalean itoko ala salbatuko eta indar berrituko da euskara.

Euskara irakaskuntzak biziki eginkorra izango den proiektuaren beharra du, herri dinamika bultzatuko duena eta ez ordezkatu, kalea euskaldunduko duena. Ez du nahi euskara disziplina akademiko huts balitz bezala, eskoletan "ikasteko" eta "jakiteko". Euskara kalean, herrian, lantegian,... bizimoduko alor guztietan nahi du, **HERRITAR OROREN AHOTAN.**

Herri honek ez duena nahi izan, ez duena nahi zera da, elite batek oratutako kultura hartzea popularizat.

Ez ditu nahi kultura eta euskara konsumorako produktu gisa, merke edo dohainik salduak badira ere. Badakielako zer gertatzen den azkenez horrelako sasi-kulturarekin, gizabanako eta herrien menperatzeko tresna bihurtzen dela, bakoitzak berari dagozkion erantzunak bilatzeko indarrak galeraziz, eta larriago dena: herriaren beraren existentzia arriskutan jarritz.

A.E.K., guzti honekin jabetuz, eta ziurtzat jota herri-dinamikarengandik at ez dagoela Euskal Herria berreuskalduntzerik, euskarak duen alternatiba herritarraren alde egiten du -apostu.

LA ALTERNATIVA POPULAR AL EUSKARA

EL EUSKARA, COMO TODO IDIOMA, ES PARTE, PRODUCTO Y CONDICION INDISPENSABLE DE UNA CULTURA. UNA CULTURA ES UN PUEBLO, Y NUESTRO PUEBLO, AL IGUAL QUE OTROS, DEBE FUNDAMENTALMENTE SU EXISTENCIA A SU CAPACIDAD DE GENERAR UNA FUERTE CULTURA POPULAR: UNA CULTURA GENERADA, DESARROLLADA Y TRANSMITIDA PARTICIPATIVAMENTE POR TODO EL PUEBLO. DE AHI, QUE NO PUEDA DISOCIARSE LA ENSEÑANZA DEL EUSKARA DE LA PARTICIPACION POPULAR.

La enseñanza del euskara necesita de un proyecto vivamente activo que impulse la dinámica popular sin suplantarla, que euskaldunice la calle. Es en la calle donde se juega la supervivencia o el hundimiento del euskara.

A.E.K. no le ve porvenir al euskara considerado como simple disciplina académica a ser "aprendida" dentro de las aulas. Quiere al euskara en la calle, en el pueblo, en el lugar de trabajo... **EN BOCA DE LOS CIUDADANOS TODOS.**

Porque este pueblo no ha querido ni quiere que se "popularice" la cultura fabricada por una élite. Sabe que esta cultura elitista, academicista "popularizada" NADA tiene de cultura popular, y SI mucho de instrumento de control, alienación, explotación y dominio de los individuos, de los pueblos, incapacitándoles para la búsqueda de sus propias respuestas y, lo que aún es más grave, poniendo en peligro su misma existencia. Por eso, **ESTE PUEBLO NO QUIERE LA CULTURA NI EL EUSKARA COMO UN PRODUCTO MAS DE CONSUMO, AUNQUE FUERA A BAJO PRECIO O GRATIS.**

A.E.K., consecuente con estos principios, sintiendo y asumiendo que, al margen del pueblo, no hay posibilidad de reuskaldunizar Euskal Herria, apuesta decididamente por la alternativa popular al Euskara.

æk

(Alfabetatze Euskalduntze Koordinakundea)

**Próxima Korrika-2
La Respuesta Popular por el Euskara**

**Datorren Korrika-2
Herriaren Erantzuna Euskararen alde**

%23 emplegurik gabe

LANGABEZIA, EUSKAL HERRIAREN TRAJEDIA

«Euskal gizartea bidegurutz batean aurkitzen da, eta bere etorkizun eta kultur bizkortasuna bere egoera ekonomikoari daude zuzen eta hertsiki lotuak». Lankide Aurrezkiak egin du dei latza, Euskal Herriko langabeziaren izugarria liburu batean aztertuz. Langabeek, beren aldetik, herriz herri gogora erazten digute gure arteko %23k jasaten duen bizi ezina. Euskal Herriaren laurden bat lanik gabe. «Guk ez dugu nahi gosez ez hiltzeko limosnarik. Lana nahi dugu, eta kitto!». Sortuko ote dira, ordea, lanpostu horiek?

LAU EUSKALDUNETATIK, BAT LANIK GABE

Langabeziaren azterketa latza eskaini digu Lankide Aurrezkiak orain-tsu argitaratu berria duen «El Desempleo en el País Vasco» liburuan. Liburu mardula. Lehenik gaurko egoera kokatzen da historian: ekonomiak eta populazio aktiboak jasan duen bilakaera, Europako testuinguruan sartuz. Ondoren 1982tik 1990.a arteko prebisiok eta beharkizunak egiten dira, eta sektore bakoitza aztertzen. Etorkizunean euskal ekonomiaren hazkuntza arrazional bat eta enplegu politika zuzena izan dadin analisis interesgarriak eskainiz. Balere Bakai-koak esan digu: «Egin den azterketa-rik serioenetako bat ba duk».

Zifra ofizialen gezurra ateratzen du argitara hasieratik Lankide Aurrezkiaren liburuak, langabeen benetako zifra (%22,9) botatzean. Lehenik euskal biztanlegoa analizatzen da, 1950etik 1975 arte jasan dugun in-migrazio bortitza, eta nola hori geroztik alderantziz bihurtu den: datorkigun baino jende gehiago doakigu kanpo-ra.

Baina nondik ateratzen dute 22,9 zenbaki hori? 1975ean Euskal Herri-ko biztanle aktiboak (langileak beste hitzetan) %39,3 ziren. 1980an ordea %35,9. Zergatik? Egoera hobe ba-tean lan bila hasiko lirakeen asko une honetan saiatu ere egiten ez delako. Hala ere Lankide aurrezkiaren lan-ean zera proposatzen da: langabeen kopurua 1975eko aktibitate mailaren barrutik atera behar dugula, arazo honek duen benetako garrantzia neurtu ahal izateko.

Ondorioak ere halakoak dira! Lan egiteko gai den euskaldunetarik ia ia lautatik bat geldirik. Europan ez dizu inork sinetsiko. 249.000 pertsona lan-rik gabe. Zenbatek kobratzen du lan-gabe-saria? «Egoeraren larritasuna honek adierazten du: 1980an langabe-tu ofizialen arteko %33,7 baino ez zi-rela subsidioa kobratzen zutenak. 1981eko ekainean %31,1 besterik ez ziren».

Hala ere, ezin da ahaztu populazio aktiboaren portzentaia oso apala du-gula Europako beste nazioen artean, Espainol Estatuko aurreratuenak ba-gara ere. Oraindik ere gure artean emakumea lanean gehiegi integratu ez delako. Horretaz gain, nekazari-tza eta hirugarren sektorearen on-doan, industriak pisu haundiegia du

Euskal Herrian. Eta hor izan da krisi-sik bortitzena.

ETORKIZUNA LAINO BEL-TZEZ ESTALIA

Itxarokizunik moderatuenetan oina-rritutako proiektioek ere ondorio hain ikaragarriak eskaintzen dizkigute, non ekintza indartsu bat eskatzen diguten berehala, ondoren konponezinak gerta daitezkeenak geldierazteko». Aurrez-ki erakunde batek idatzia izateak ematen die zama astunagoa hitz ho-

riei. Ez da gutxiagotarako: langabe-ziaren benetako zifra ateratzeko zen-bakiak erabiliaz, 1990a bitartean pa-roa %5era jaisteko 307.100 lanpostu berri beharko biat lirateke.

Ez dira ausartu Caja Laboralekoak azterketa aktibitate %39,3an kal-kulatuz egitera: «erakartzen ziren hel-buruak betetzeko zailak ziren, imposi-bleak ezean». 1980ko aktibitate mai-lan oinarritu dira, beraz, eta hala ere 207.400 enplegu berri behar langabe-zia %5era jaisteko %10 jaisteko 151.700 lanpostu berri behar. Eta hala ere, kalkulu guztiak bajutik eginda ere, Europako ia ezein estatu-tan ez dagoen langabezia mailan egongo ginateke hemendik zortzi ur-tetara!

Ondoren, horretarako ze inbertsio beharko diren ere zehazten da. Sekto-re ezberdinetan lanpostu bakoitzak zenbat balio duen analisisa egin (mueble sektorean 1,2 milioi esate baterako, eta enjeriarean 143,6 milioi) eta erdi zifra bat atera dute: lanpostu bakoitzeko 7,1 milioi. Hau da: langabezia %10era jaitsi dadin he-mendik 1990 arte 3 bilioi eta 909 mila milioi beharko direla, urteko 489.000 milioiko inbertsioa alegia.

Guzti hori aski ez balitz, entzun ezazu lasai zer dioten Lankide Au-rrezkikoek beste atal batean: «Zenba-ki hau minimo bat dela azpimarratu behar da, aldi honetan errekupeazio ekonomiko orokor bat egongo litzate-keela suposatu bait da, eta inbertsio guztiek 1968-1977 garaiko efikazia iritsiko luketela». Ez ote da gehitxo suposatzea?

Diru kopuru izugarri horiek non-dik aterako diren ere ez da arazo ma-kala. Oraindik ere Euskal Herri mai-lako kontabilitaterik ez dagoela sala-tu ondoren, 1980ko aurrezkien kanti-tatea 256.000 milioikoa izan zela dio aipatu lan horrek. Langabezia %10 jaisteko behar diren zenbakietatik ondotoz ere urrun geratzen da be-raz.

Ondorioa berehala dator: atzerriko kapitalak eta finantza publikoak pisu gogorra izanen dutela gure ekono-miaren etorkizunean. Hala ere inber-tsioak haina garrantzia badu bera zertan erabili asmatzeak, eta Europa-ko merkatuetan gure ekonomiak era konpetitibo batean zertan lehiatu daitezkeen sakontzen da, produktuak etab. Hori izanen da agian euskal ekonomiariei Caja Laboralaren libu-ru honek, «Desempleo en el País Vas-

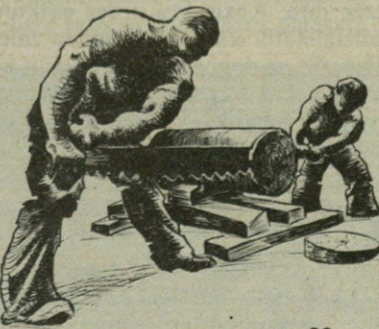
HILERO

ZVRE LANETIK

EGIN BAT

BESTEENTZAT

APIRIKAK - 4

CARITAS

LANGABETUEI LAGUNTZA - AYUDA A PARADOS

co», eskainiko dien zatirik mamitsue-
na.

LANGABEAK GELDIRIK EZIN GERATU

Aurkeztu dugun liburu horretako zenbakiak, beren iluntasunean, hotz geratzen badira, ez daude hain hotz langabeen animoak. «Paroan dauden langileen egoera, luzatzen eta hedatzen doan heinean, miseriari eta honek berekin dakartzen delinkuentziari, eskaleen ugaritzeari, etsipenari..., bi-deak zabaltzen ari zaie». Dinamika horri erantzun nahian kokatu behar da Langile Langabeen Koordinakundearen sorrera.

Gipuzkoan 20ren bat herritan daudela antolatua aitortu digute, LAB sindikatuaren egoitzan izan dugun elkarriketan. «Mugimendurik garrantzitsuena Donostian, Goiherrin eta Orereta-Errenderian dago kokatua. Dena dela, guk Bizkaiko mugimenduari jarraitu diogu». Herri bakoitzeko Langabeen Batzarrak agintzen du eta hortik ateratzen dira herrialdeko bileretara joango diren ordezkariak. Eta hauetatik berriz Probintzia mailako Koordinakundera agertuko direnak.

Gipuzkoa, Nafarroa eta Bizkaiko Koordinakundearen arteko harremanak sendotzen ari direla zioten Gipuzkoakoek, Araban oraindik hola-ko eradurik sortu ez bada ere.

Langabeziaren aurkako Ibilaldia Koordinakundeak berak planeatua da, gero laguntza eskatu badute ere. «HB, KAS, Gestorak, Antinuklearrak, EMK, LKI, EHE, LAIA, CNT eta PLO direlakoek egin genien deia. Besteei zergatik ez? Lehenago antolatu genuen Langabeziaren aurka-

ko Astean gurekin egon nahi izan ez zutelako». Hala ere, bakoitzaren lana argiago gera zedin, Koordinakundeak bere publizitate lana egitea erabaki zuen, eta alderdi politiko bakoitzak berea.

Gipuzkoa zeharkatu duten taldeei eman zaizkien izenak ere aipatzekoak dira: «Jose Luis Vazquez», txatarra ohosten ari zela hil zuten langabetua, Barakaldoko kolumna; «Ignacio Montoya», Andaluziako Trebujenango gardiazibilek garbitu zuten gaztea, Azpeitiakoa; «Gasteiz, Martxoaren 3a» Hondarribiakoa; eta «Maiatzaren 1a» Eskoriatzakoa.

Bai bazkaritara gelditu diren herrietan eta bai lotara iritsi direnetan ere, hitzaldiak, filminak, filmeak..., programatu dituzte. «Bueno. Ibilialdi honetatik kanpo ere saiatzen gara holako ekintzak aurrera eramaten. Batek burruka guztiak nolabait globalizatu behar direlako. Eta bestetik, jendearengana iritsi erazi behar dugulako gure prolematika. Eskoletan, adibidez, asko saiatzen gara. Jakin behar dute gazteek ze etorkizun datorkien, berak izango baitira paroak zuzenen jipoituko dituenak».

Langileen kualifikapen maila jasotzeko ikastaroak moldatzen ere saiatzen dira. Kexu dira ordea erakunde ofizialeetatik kasu gutxi egiten zaiela. Dirurik ez dagoen aitzakiarekin noizean behin kurtsilo murriztuz eta oso mugatu batzuk ez omen dituzte erantzen agintariak.

LAN GUTXI, ELKARTASUN GUTXIAGO

Langabetu guztiak kontzientziatu eta artikulatzeko asmoz dabilen

Koordinakundekoei sindikatuak galdetu diegu. «Hasieran nahiko harreman bagenuen ELA, CCOO eta UGTkoekin, baina beren planteamendua garbia da: sartu gaitezela sindikatuetan. Gu ez gaude horretarako prest eta haiek gure ekintzak boikoteatu egiten dizkigute».

ELAren egoitzara deitu dugu Bilbora. Haiek Koordinakundeagandik erabat alde batera daudela. «Guk ekintza sindikala bultzatzen dugu, lanpostuaren defentsarik onena sindikatuak egin dezaketelako. Paroa konpontzeko berriz negoziaketa ekintza-
ren bidetik jo behar dugu». CCOOn ez digute iritzi garbirik eman Koordinakundeaz. Bakarrik berak hortik at daudela.

Sindikatuaren eta Langabe Batzorde hauen arteko istilurik gorrienak, ordea, udaletxeetan sortu dira. Xomaja edo paroari erantzuteko Udalen bidez Gobernuak diru bat erabiltzen du zenbait obra egiteko. Eta horretarako langileak aukeratzekoan sortzen dira gorabeherak. Printzipioz behinik behin, udalean dauden alderdien ordezkariak eta sindikatuak jarritakoen artean banatzen bait dituzte lanak.

Langabeen batzarrak horren aurka dira. «Geuk dakigu ongienik beharrik larrienak guretarako nork dituen, eta lan berezitasun bakoitzari nor dago-kion. Orain, sindikatuak ez gaituzte onartzen. Udal gehienetan berriz boikota ezartzen digute eta azkenean be-
raiek derizkiotenei ematen diete lana. Orereta eta holakoren batzuetan ez beste gehienetan».

Sindikatuaren afiliaketa istilu hauen gora ala behera doan jakin nahi izan dugu, baina egia esan ez dugu gauza argiegirik lortu. Langabeen

koordinakundekoek beren batzarretara gero eta jende gehiago datorkiela diote. Sindikatuek berriz bakoitzak bere langabetuak zaintzen omen ditu, eta dirudienez «behar denean» bere sindikatukoak mugieraztea ere agindu du UGTko Gipuzkoako idazkariak.

KARITAS: EZTABAIDAREN GAINETIK 70 MILIOI

Elizak ere hartu nahi izan du parte langabeziak sortzen ari duen prolemtika zabalean, hain zuzen ere duela 9 urte «**Helburu Bereziatarako**» sorturiko sekzioaren bidez. Honetan lehen preso eta atzerriratuen familiarteei laguntzeko ahaleginak egiten baziren, orain ia erabat paroaren arazoei lotua dago. Urtean bi dirubilleta nagusi egin ohi ditu udaberrian eta udazkenean.

Orain beste eginkizun bati ekin dio Gipuzkoako Karitasek. «**Ez nizuke esango dirua sobra daukazunik**» dio zabaldu berri duten agiriak, «**beti izaten bait dira gastuak, beharrak eta kutiziak... Baina estualdiren bat gertatu ezkerro, gastu horiek gutxitu ezinik ez zenuke izango**». «**Ilero zure lanetik egun bat besteentzat eman ezazu**». Eta hiru bide proposatzen dizkie Karitasek apaiz, erlijioso eta kristau guztiei: aurrezki kutxa edo bankuen bidez ilero diru bat ematea, diru hori zuzenean ematea, edo noizean behin ematea. Lehenengo bidea jadanik 400 pertsona eta taldek hartua omen dute, ilero 800.000 pezta suposatzen dutelarik, eta hirugarren bidetik berriaz apirilaren 4 baino lehen hiru milioi bilduak zituzten.

Karitasek diru guztiak eskualdeka («arziprestazgo» deituetan) batzen du. Hortatik erdia Gipuzkoako kuxara doa eta beste erdia eskualdean geratzen. «**Dirua banatzeko ere horrela jokatzen dugu**». D. Xabier Lezeta mintzo zaigu. «**Herri bakoitzean biltzen da Karitasko taldea. Horiek aztertzen dituzte parrokiako kasuak, eta eskualdeko bileran proposamenak egiten dituzte. Eskualdeko dirua bukatzen delarik, Gipuzkoako kuxari eskatzen zaio**».

Neurri bezala Salario Mínimo Interprofesional delakoa hartzen du Karitasek 3 semealabako sendi batentzat. Gehiago edo gutxiagoko haur bakoitzeko kopurua gora edo behera doa. Haurrik ez duen matrimonio batentzat, esatebaterako, 18.000 pezta. «**Fitxategi bat eramaten**

dugu, tranparik-eta egin ez dadin. Ez genuke partxeo soil bat egiterik nahi. Kristoren testigantza agertu nahi dugu larrialdi hauetan ere. Nolabait denuntzia ere egin beharra dago, Administralgoa bere asistentzia bete dezan, lanpostu berriak sortu ditzan... Baina bitartean goseak dagoena ezin utziko dugu bere horretan!».

Hamabost milioi bildu eta banatu zituen Karitasek 1979an, 22 milioi t'erdi 1980ean eta 40 milioi eta zazpirehun mila 1981ean. Eta azkeneko diru bilketa apirilaren 4an izan zen. Hor sortu zen iskanbila, hain zuzen Karitas eta Langabeen Koordinakundearen artean. «**Harrigarria Karitasen karitatea, nominatik desenpleguarentzat dirua kentzen dute, eta gainera enplegua duzuen langileoi beste masaila jarri dezazuela eskatzen diuzte**», zioten beren paper batean. batean. «**Beato burges hauek eskuak garbitzen dituzte, mezatan mila pezta-ko bat edo bi utziaiz Elizarekin eta beren animekin pa'kean geratzeko**».

«**Aberatsen justifikatu nahia ez da gezurra**», erantzuten du aita Lezeak, «**baina beste batzuek ez al dute miseria dagoenaren etsipena manipulatu nahi bere ezinean laguntzeko partez?**»

«LIMOSNARIK EZ. LANA!»

Karitasi sos bat ere ez emateko eskatzen duten bezala, «**Socorro Rojo**» zelakoaren antzeko zerbait eratzeko noizbait entzun izan den proposamena ere ez dute begi onez ikusten Gipuzkoako Langabeen Koordinakundekoek. Bestela ere nahiko diru kentzen diotela obreroari alegia. «**Gainera ez diat nahi inork esan diezaidala nik ematen diat ogia**». Horregatik eskakizunak ere beste bidetatik doaz: ordu extremen aurka, enplegu bat baino gehiago edukitzearen aurka, alokairu itxurazko baten eta langile bakoitzarentzako lanpostu baten alde.

Azken hau ordea ez dirudi bihar goizeko kontua izango denik. Caja Laboraleko informeak bere konklusioetan dioen bezala, bere azterketetatik atera diren datuen aurrean: «**Zifra horiek dira bete beharrezko helburuak eta horiek ematen dute euskal gizarteak 80 hamarkadarako bere aurrean duen desafioaren neurria**». Ez daude gaizki esanak zenbakiak: hamar urtetan desenplegua %5era jaitsi dadin, 207.400 lanpostu berri behar. %10era jaistekotan, 151.700.

Bitartean, oihu garratzak dabilta gure herrietan zehar. **HURRUPAKETA, LANGABEZIA ETA ERRESPESIOAREN AURKA.**

AGIÑA

CAJA LABORAL POPULAR

El Desempleo en el País Vasco.

Bases para la Formulación de Soluciones.

Xabier Leterekin Garazin

«EUSKAL GIZARTEAREN ZATIKETAZ KEZKATSU»

Donibane Garazi. Apirilaren 17a. Bukatu da kantaldia. Saioa hasi aurretik agindu zigun amaieran hitz egin-
go genuela. Baina, ez dakit... beldur piska bat ere bage-
nuen. Berandu, nekea, Antton, Mikel Laboa, Imanol,...
mundu guztia han, etxera joan behar, gu berriz ezezagu-
nak, ARGIAkoak garela eta zer esango ote du,... «Hi,
goazemak, nahi duan lekuan,... bai, bai, hortxe bertan
ondo zegok. Antton! Bost minutu eta berehala nauk». Lehenengo galderaz hari muturra askatu bagenu bezala,
tira gabe atera da elkarriketa guztia

JENDAURREKO EMOZIOA EZIN AHAZTU

Donostian, Irrati-Telebistako es-
kola famatu horretan ezagutu nian,
hor ikastaro batzuk eman bait ditut,
ezagutu nian lehengo mutil bat, Gil-
laume Irigoien, Garaztarra, Adur
Irratian lan egiten duena. Lehenik
hemengo kultur aste batean hitzaldi
bat ematea proposatu zidan, baina
gero eritziz aldatu eta kantaldi bat
egiteko eskatu zidan. Hasieran nahi-
ko zalantza banian, Anttonekin hitz
egin eta azkenean onartu egin genian.

ARGIA.— Zergatik onartu hain-
beste denboraren buruan?

XABIER LETE.— Behar bada ku-
riosidade piska bat bagenian, ea jen-
daurrean gure buruak nola aurkitzen
genituen-eta. Beraz zentzu berezirik
ez dik. Seguru asko beste leku batean
izan balitz, Hegoaldean-edo, ez ge-
nian hartuko. Hemen esan ziguten
Kultur lanean ari zen talde baten la-
naren barruan zegoela, hola jendea
piztu nahiz-eta, eta hemen giro egoki
bat egon zitekeela, pentsatu genian.

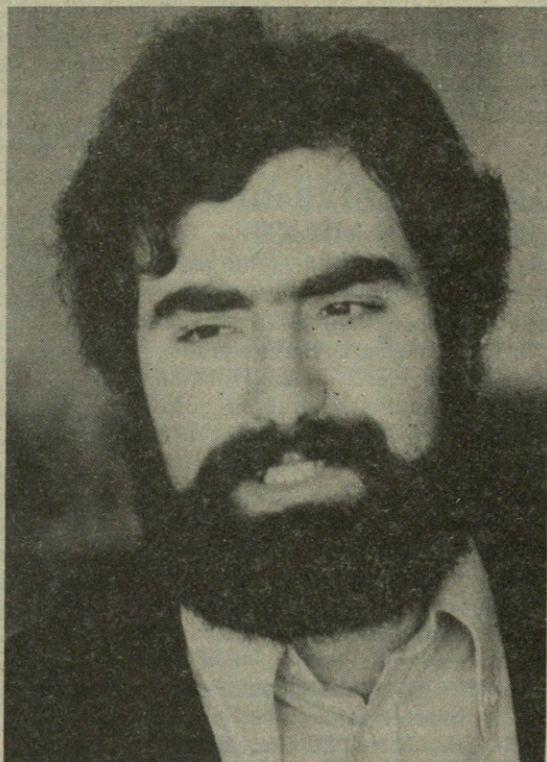
A.— Baina aurrera segitzeko pen-
tsamentuz?

X. L.— Ez, ez diagu holako asmo-
rik. Gauza aislatu bat izan duk.

A.— Orduan, orain dela lau urte
kantagintza uzteko izan zenituzten
arrazoiek jarraitzen dute?

X. L.— Bai. Hernanin utzi genion
kantatzeari, han eman genuen kan-
taldi batean. Orduan Lurdesek, Ant-
tonek, Pantxoa eta Peiok eta nik
ematen genuen kantaldi bat bage-
nian: urte bete ibili ginen elkarrekin,
eta maiatzean lau urte izango dituk
azkenekoa eman genuela Galarretan.
Geroztik aritu izan gaituk, arrazoi
berezi batzuk zirenean-eta: Bartzelo-
nan eratu zen kultur aste batean, Ze-
ruko ARGIAren alde Ormaiztegin
eman genuena,... Hau izan huen se-
guru asko Anttonek eta biok eman
genuen azken kantaldi serioa. Gero
Txiperra ere bidaiatxo bat egiteko ai-
tzakiarekin joan gintuan,...

Eta gaurkoa ba... hainbeste denbo-
ra geldirik egon ondoren kuriosida-
dea, eta... gure buruak terreno horre-
tan ikusi,... tanteatu.

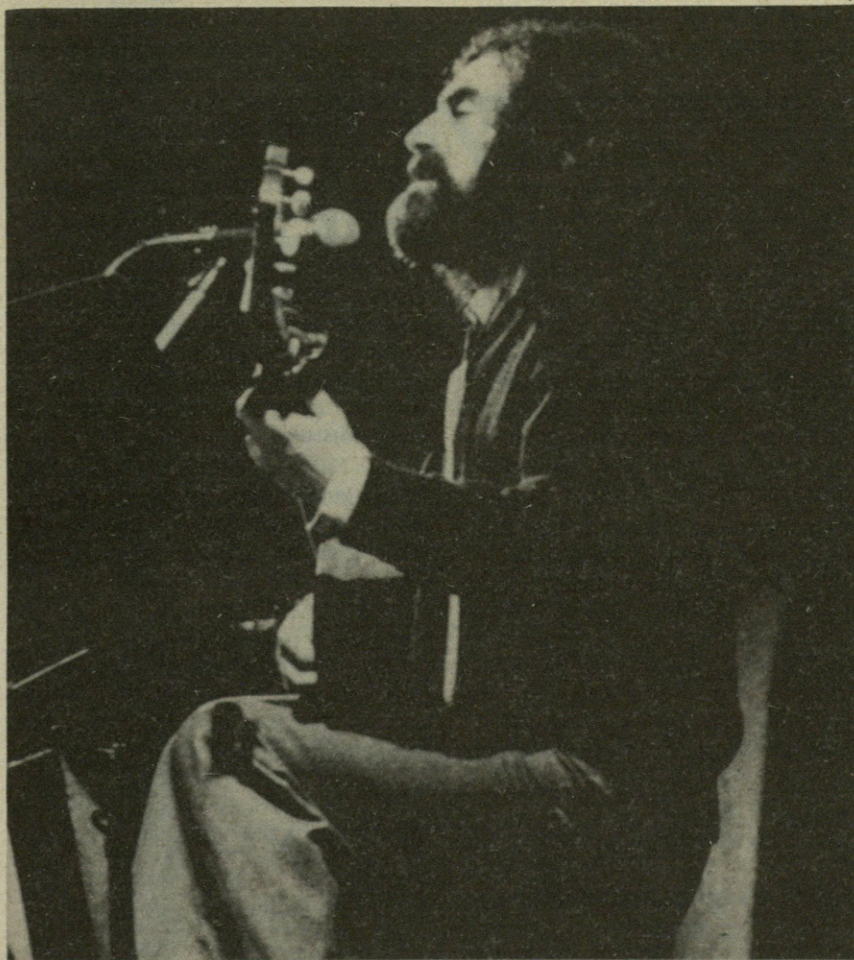
A.—Hainbeste urte ondoren Kanta-
gintza uzteko arrazoi gogorrak izango
zenituzten.

X. L.— Alde batetik arrazoi per-
sonalak zeuden. Arazo pertsonalak
nizkian, oso nekatua nengoen, nere
bizitza nahiko desordenatua zegoen
une hartan. Irakurtzeko, idazteko,
nere burua lasaitzeko denbora behar
nian. Kantariaren bizitza oso desor-
denatua duk: besteek jai dutenean hi
lanean, besteak lanean ari direnean
hik jai, edo gauzak prestatzen. Beti
besteengandik aparte bizi haiz. Ant-
tonek ere neke haundia sentitzen
zuen hainbeste urtetan kantatzen ari-
tu ondoren, beste konpromiso ba-
tzuek ere ba zituen, inprimategi bat
atera behar zuen aurrera, familia bi-
zitzak ere asko tiratzen zion,... Gero
musikoa duk, eta gehiago gustatzen
zitzaion bakarka lan egitea, estudio
eta konposaketa lanean. Lurdes ere
osasunez ez zebilen oso ondo eta...

«HEGOALDEAN EZ GE- NUEN KANTATUKO»

A.— Giroak ere zerikusirik izango
zian...

X. L.— Giroa ere oso nahasia
ikusten genian. Guk beti onartu izan

diagu kantaldien inguruan giro politiko bat, herri giro bat egotea. Momentua ere larria huen politika alde-
tik, eta oso inguru nahasia aurkitzen
genian. Kantaldiekin batera beste
helburu batzuk ere egoten hituen.
Nik euskaldun eta pertsona bezala gi-
zarte prolema-tika eta Herri prolema-
tika onartzen dizkiat, hor burruka
egitea ere bai. Baina kantari bezala
beti aurkitu nahi izan diat nere eremu
bat, eta jendearekiko harreman nola-
bait esateko desdramatizatu bat era-
man ahal izateko. Guk askotan kan-
taldiak momentu eta toki prolema-
tikotan ematen genizkian, detentzioak,
folloiak,... jendea tentso, antolatzaileak
urduri. Egoera inmediate bati
erantzuna ematea berriz zaila duk,
jendeak hori eskatzen zian, guk ezin
genian eman,...

A.— Eta errepertorioa aldatzea agian.

X. L.— Bai, beti kanta zaharrekin ezin ginen aritu, gero esan diadan deskolokazio hori, arazo pertsonalak, nekea... eta bolada batez uztea erabaki genian.

A.— Irratian zera esan omen duk, kantaldi hau Hegoaldean ez zenutela egingo, hango «giro trumoisuagatik».

X. L.— Trumoisu eta eroriagatik behar bada. Hemen Hegoaldeko kantariak entzun nahi zituztela, eta giro bat jarri edo sendotu beharra zegoela eta aproba egin zitekeela pentsatu genian. Hegoaldean jendearen eta kantariaren arteko dinamika falta hori astuna duk kantari batentzako. Batzuk, Benito Lertxundik bezala, fuert jarraitzen diate, baina beste batzuk nahiko ezinean zebiltzak, kantaldirik ez diate, deitzen dituztenean jendeak ez dik erantzuten,... Erorialdi bat zegok. Han ere egoera espezialen batean egingo genian, lehen ere egin izan diagu eta. Baina nahiago izan diagu gure ingurunetik piska bat urrundu. Ikusi duk hemen oraindik, irratia eta hasi berriak dituztelako edo, gure lehengo kantak oso atsegin dituztela.

A.— Eta gero Hego aldean kristoren polarizaketa dagoela eta hor zerbait esatea...

X. L.— Bai, eta berriz kantatzen

hasiz geroz lehengo burruka hura eramatea zaila izango litzaidakela uste diat: kantaldi hau zertarako da, atzetik zer dagoen ere begiratu behar duk, eta norekin hagoen,... Kultur lanean, politikaren hertsitasun hori hautsi nahi duen talde gehiegirik ere ez zegok. Hemen guretzat publiko neutral bat izan duk, hemen ere izan-go dituk hamar mila arazo baina...

NAHITA ERE, ERDARAZ EZ LITZAIDAKE ATERAKO

A.— Gorka Knörrek oraintsu esana dik ea zergatik erdaraz idaztea posible bada zergatik ez erdaraz kantatzea, erdaraz kantatuko balute merkatu zabalagoa edukiko luketela, ospetsuagoak izango liratekeela,...

X. L.— Hori horrela izango litzatekeen ala ez ikusi beharra egongo litzateke. Baina norbaitek erdaraz kantatu behar duela pentsatzen badu, kanta dezala. Nik ez. Erdaraz idatzi izan diat. Zerbait adierazi nahi duanean, Euskal Herriaren zati zabal bat ez duk euskalduna politikoez egiten duten bezala, kolore guztitakoek, gauzak esan behar dituzte denek ulertzeko moduan, eta esaten dituzte erdaraz. Hori kritikatzeko ez nintzateke ni inor izango, nik ere «Garaian» eta «Mugan» idatzi izan bait dut kastellanoz. Orain kantari edo poeta edo artista bezala nik ez niake euskara utziko: nere erreferentzia guztiak euskaraz zeudek, eta gainera neure komunitatearen hizkuntza uztea ez zaidak egoki iruditzen.

Orain, onartuko niake simultaneatzea: Euskal Herrian euskaraz eta Andaluzian gauza batzuk euskaraz eta beste batzuk erdaraz esate baterako. Hemen ere gauza asko onartuko nizkikek, baina hortik Euskal Herria maioritarioki erdalduna delako hain errez pasatzea... Niri, gainera, nahita ere ez litzaidake aterako.

A.— Zergatik uste duk esan dituela Gorkak gauza harrigarri horiek?

X. L.— Nik konprenditzen diat eskualde erdaldunduetan bizi direnen egoera. Zer egin behar dik Araban edo Nafarroako Erriberan bizi den abertzale batek? Uste diat, dena dela, holako gauzak ez direla oraindik ere planteatzen eremu horietan. Eta Gorkaren planteamendua behar bada ingurua probokatzeko zartada bat duk gehiago. Duela gutxi berarekin eman nian hitzaldi bat Gasteizen, eta erdaraz kantatzearen eta euskaraz kanta-

tzen duten erdaldunen oportunismoaren kontra gogor atera huen. Ez dizkiat deklarazio horiek irakurri, baina harrigarria iruditzen zaidak.

ARI DA SORTZEN PUBLIKO BERRI BAT

A.— Orain lau urteko kantaldien ondoren, gaurkoetan ze aldaketa ikusten dituk?

X. L.— Publiko aldaketa bat somatzen diat, belaunaldi berri bat, gaztea, lizeoetatik, ikastoletatik, institutoetatik ateratzen ari dena. Gure kantaldietan ibiltzen zen jendea oso konkretua huen: edo abertzale jendea, edo euskara ikasten ari zen jendea, edo kanta konkreturen batetan bere asmoak ikusten zituen. Publiko hori nekatu egin zen, gure kantak entzuten aspertu egin zen eta jendea kantaldietara eramaten zuen argudio multzoa ere desegin zen: politikaren ordezkio izatea bukatu bait zen. Gero zenbait kantariren publiko inkondizionala ere, Mikel Laboarena adibidez, beren kantaria erretiratzean kantaldietatik urrundu egin duk.

Bazirudik oraingo publiko berriz gazteago honek aurreiritzi gutxiago dakarrela, gu hasi ginen garaietan bezala, injenuoago datorrela.

A.— Dena dela hik kantatu dituk gaur orain dela sei urteko giro hartako gauzak. «Prestatzen gera gure etxea arrotz guztiei saltzera» eta holakoak.

X. L.— Kanta batek ze balio duen ikusteko geldiune bat ere askotan beharrezkoa duk, denbora. Jaki batetaz nekatzen haiz, emakume batetaz, paisaia batetaz,... zerbait sakona esaten dian zerbaitetaz ere nekatu egiten haiz, eta denboraren buruan berriz hartzen diok gustua. Horrezaz gain, garai hartako arazo batzuk orduan baino larriago daude: «Nafarroa» kantua egin nuenean ez zen egoera orain bezain zaila.

Gero kantak oso une konkretuetan jaiotzen dituk. «Haizea dator» egin nuenean alderdi estatalistak hartzen ari ziren indarrak oso kezkatu nengoen. Eta kanta batean ez dituk matiz guztiak agertzen, oso bortitz botatzen dituk. Kanta horri eta besteei ondorio politikoak atera behar baizikie, behar bada ez nintzateke ados egongo. Dena dela, goxo goxo baina beste zerbaitetaz hitz egitera eraman nahi nauala iruditzen zaidak, politikaz-edo...

«GAURKO EGOERA KRITIKOAZ BELDUR NAUK»

A.— Nahi ez baduk obligaziorik ez daukak.

X. L.— Begira, ni ez nauk politiko aktiboa, ez nago inon afiliatua. Partiduenganako sinpatiak eraginda baino gehiago mugitzen nauk Euskal Herriaren prolemtatikaz dudak iritziak mugituta. Dena dela, momentu kritiko batean bizi garela uste diat. Oso kezkatua niagok Euskal gizartearen barruan bi eratako zatiketa ikusten dudalako. Batetik euskaldun munduaren eta euskaldun ez denaren arteko zatiketa, politikoa eta kulturazkoa.

Ni gehiago kezkatzen nauena euskaldungoaren barruan, abertzalegoaren barruan, dagoen puskaketa da. Nola bukatu behar dugun beldur nauk. Puskaketa hori beti egon bada ere orain erabatekoa bait da, leku guztietan, familietan, adiskide artean,... agertzen dena. Nolabaiteko dialogo batetara jo beharra zeukeagu, puntu minimo batzuetara iritsi beharra, eta errespeto bat.

A.— Hori martxan dagoenik ez zirudik.

X. L.— Pauso batzuk eman beharra zegok. Ez zekiat nork eman beharko lituzkeen, bloke batetik eta bestetik. Ulertzen diat burruka politiko bat, baina gero horren proiektzioa kulturara, irakaskuntzara, erakundeetara,... beti bi edo hiru bloke, galaxia txiki, beti burrukan.

A.— Hitz horiek, dena dela, astrakto xamarrek ere badituk.

X. L.— Bazekiat, eta behar bada txorrada batzuk esaten ari nauk. Argiago idatzi izan diat horretaz, eta parte hartu ere bai. Baina beldur nauk. Euskal Herria txikia duk, Nafarroaren arazoak gehiago txikiagotzen gaitu, errekurso gutxi diagu eta nolabaiteko entendimentu batera iritsi behar diagu. Euskal Herrira etorri diren kanpotarren arazoa beti ikusi diagu. Horregatik egin nian «Haur Andaluz bati» kanta. Baina orain hamar hurre esan balidate holako puskaketa eta etena abertzaleen barruan etorriko zela, egia esango diat, ez nian sinistuko.

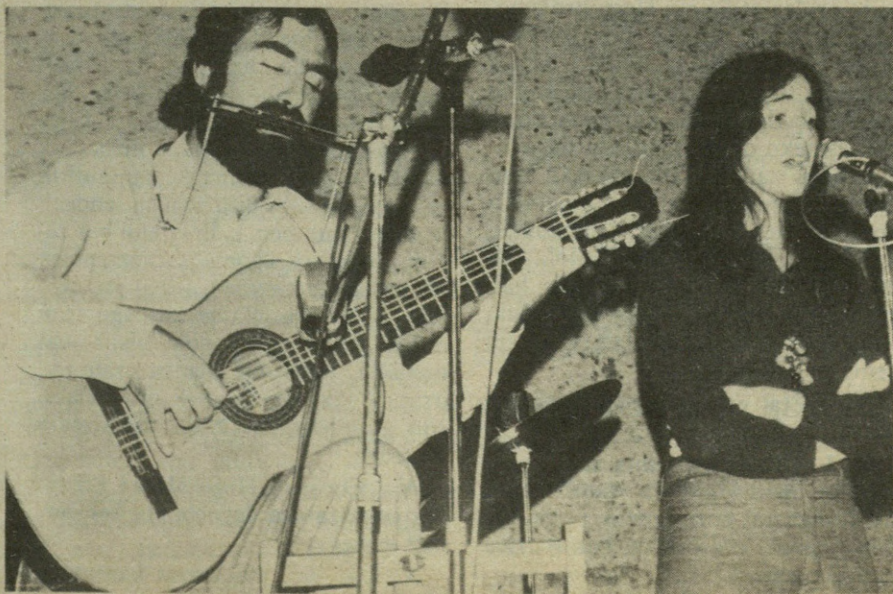
A.— Hik esaten duan erdibide hori ez duk inondik ikusten. Esan nahi diat, euskal egunkari batetan idazteketan edo «Eginen» edo «Deian» idazten duk.

X. L.— Momentu honetan horren espresiorik behintzat ez duk ikusten. Baina bietatik batek al du arrazoi guztia eta besteak ezer ez? «A»k duen arrazoi ala «B»k kantari bezala berdin zaidak: batek bestea zanpatu eta jan behar badu ez zaidak interesatzen, joku horretan ez nauk sartuko, bide hori kanibalismoa iruditzen zaidak.

* * * *

«Ze, Xabier, haurrek lo hartu diate». Eseri eta konturatu gabe hasierako bost minutuak ordubete bihurtu. Ezin bialduko dugu Antton hirugarren aldiz, «bai, segituan, bost minutu» esanez. Bo, Xabier, nahi duan arte!

ARTASO

MONTE PALOMAR-EN ONDOKO GOGOETAK

Nork bere temak ditu. Nik ere bai neureak. Badakit. Eta beti ere, urrundik bederen, Astronomiak erakartzen nau. Izartegiari buruzko berriek gudan zuzperten duten ikara bera da ka-koa, agian.

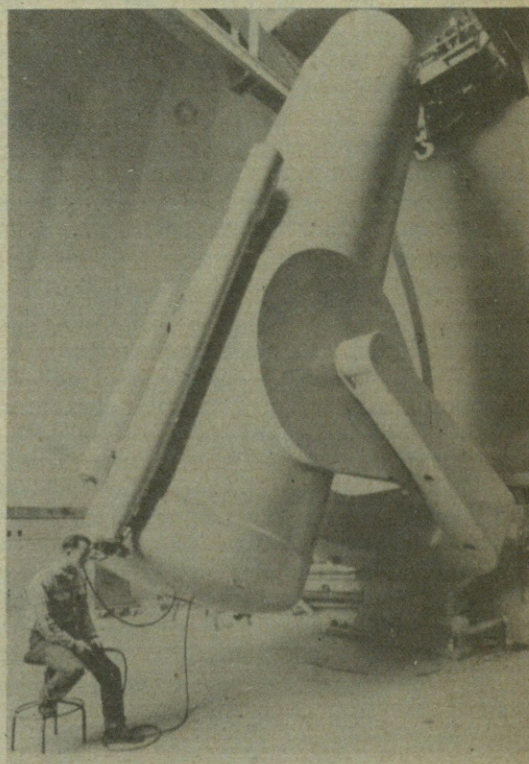
Kaliforniara etorri nintzenez geroztik, hemengo Obserbatorio famatu horietako bat bederen ikusi nahi nuen. Hubble ospetsuak zuzendu zuen «Wilson Observatory» delakoa dago bertena. Baina nik Monte Palomar-era joan nahi nuen: berrehun bat kilometro Los Angeles-tik. Baina...

Behinola, dena dela, Palomar izan baldin bazen ere teleskopiorik handiena zuen begiralekua, gaur ez da hala. Eta askoz ere hunkigarriago gertatzen dira radio-teleskopio erraldoiak: Arecibo-koak, esate baterako, (Puerto Rico), mila oin ditu diametroan (hirurehun metro). Baina mogitzen diren beste batzu (Estonian, Japonen, Samarkandan aurtan, 70 m. diametrokoa, Gengis Khan eta Tamerlan-en aberrian zeraua miatzen ari...) askoz ere harrigarriago dira. Badakit.

Hala ere, Monte Palomar-ek erakartzen ninduen.

Baina teleskopio nagusia ikus badaiteke ere (530 tonelada, 200 azbete diametro, 12 urtez leundutako lente gaitzak 15 tonelada pisatzen dituelarik), Monte Palomar lan-lekua da; eta ez turismo-lekua. Mendialde ederra hura, hori bai; nahiz beldurgarria ere: baztar guztietan irakurtzen dira letreroak, kaskabel-sugeen arriskua gogoraziz. Erakustoki txiki bat, fotoz eta liburuz hornitua. Hori da dena. Teleskopio nagusiaren domo borobila, bere buruz mintzo zaigu; eta, nahi izan gabe ere, kosmoari eskainitako tenploa dirudi.

Baina giro hartan, anitz lekutan ikusitako foto berek eta zifra berek, asaldua piztutzen dute gudan: Andromeda, foto ederrean ageri (bertan hartua, jakina), gure «galaxia bizkia»... Distantzia? 2.100.000 argi-urte; alegia, argiak bi miloi eta ehun mila urte behar dituela handik hona etortzeko... 300.000 kilometro segunduan eginik, eta egunak 86.400 segundo izanik, kon-tua erraza da: argi-urte batek 9,46 biloi kilometro ditu; eta Andromeda «bizkitik» gugana

10,41 trilo kilometro... bakarrik. Edo, garbi-kiago ikusteko, 10.410.000.000.000.000 kilometro. 10,41 eta orain 16 zero koma 41 horren ondoan. Nork esan du Los Angeles «urruti» dagoenik?

Orain planketa handi bat egin dute nazio nagusiek, denen artean Kosmotik uhin berezirik ote datorren ikertzeko. Burutik eginak ote? Ez dirudi. Gure galaxian bakarrik (Andromedan bezalaxe) 200.000.000.000 izar dagoela kalkulatu da. Berrehun bat mila miloi izar. Eman dezagun planeta gauza zaila dela, eta planeta bizi-dun bakar bat dagoela miloi izar bakoitzeko. Hala ere, gure galaxian bakarrik, 200.000 planeta interesgarri izan daitezke... Radio-teleskopio batzu adi jartzea ez da erokeria.

Gure planeta ez baita inondik ere «berezia». Gure galaxian, kanpo aldeko beso batetan dago gure eguzkia; leku «arrunt» batetan, erdialdetik oso urruti. Es dago, zinez, arrazoirik, «Lurra» deritzan planeta hau, gauza «berezia» eta «bakarra» izateko. Ezerk ez du ezer berezirik somarazten besto eskerga horretan galduta goazelarik.

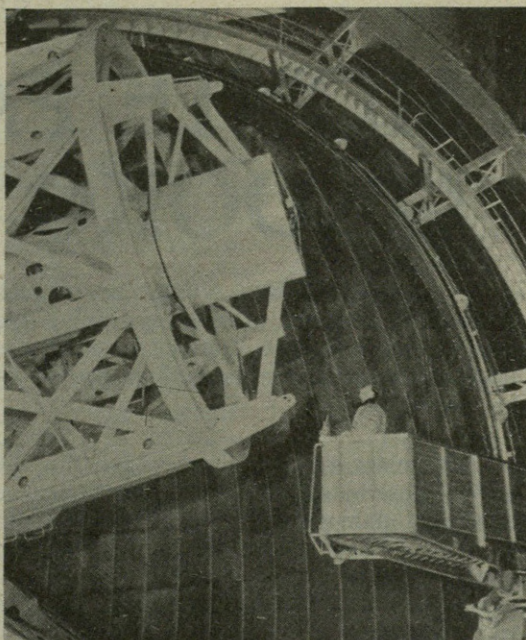
Baina gure galaxia bera, zer da? Normalean galaxiak elkarturik mogitzen dira espazioan berrera. Gure talde edo «Cluster» horretan, zein da gure egoera? Ez batere «berezia», edo zentrala. Gure galaxi-mordoan, beste mila bat galaxia daude, gurearen tankera eta tamainakoak.

Areago: «Virgo Cluster» osoa (gure galaxi-mordoa) ez dago ezeren erdian. Gure «Super-Cluster»-ean (galaxi-mordoen multzoan, alegia), gure sistema urrun dago erditik: 60 miloi argi-urte-tara... Gure galaxia eta gure galaxi-mordoa bera, «beste bat» baizik ez dira... Itxuraz, deusik ez «espezialik» gure Cluster-ean.

Eta guztira, gaur gaurkoz, mila bat miloi galaxia kondatzen direlarik... Noraino hori? Gerok erranen. Oraingoz 15 mila miloi argi-urte-tara dauden Quasar urrunetaraino. Datorkigun argi-errainua, orain dela hamabost mila miloi urte irten zen handik...

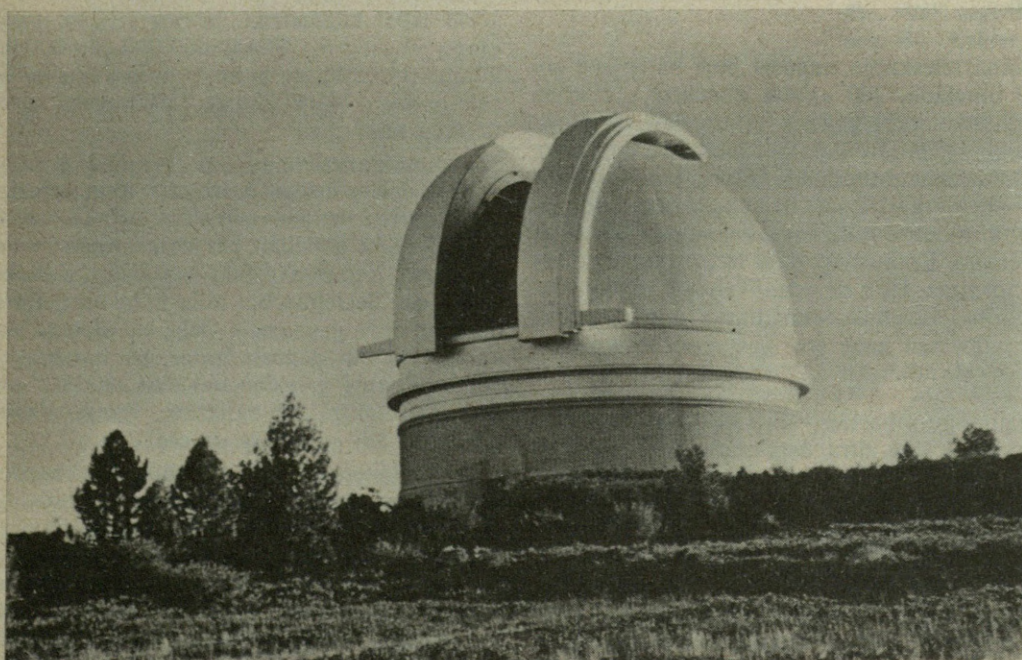
Nori zaio gogorregi ezer ez garela aitortzea?

Eta zalantzak, edo segurantiak nahiago bada, ez dira horretan bukatzen. Amino-azidoen kateak kasualitatez sortuak izateko, ez baita denborarik aski izan 15 mila miloi urte horretan. Hauxe izan da Fred Hoyle astronomo famatuaren azkeneko bonba. Bera, urte askotan jainkogabe amorratua, bapatean, bere azkeneko liburuan, Jainkoaren alde agertu da. «Mozart, Shakespeare, Gauss», azaldu ezinak dira kasualitate hutsaren bidez: «an intelligence within the Universe is directing the constant creation of microorganisms in interstellar gas» (= adimen batek zuzentzen du sorkari berrien jaio-tza kosmoaren barnetik). Kasualitate hutsez gertatu dena azaltzeko, denboraren falta dago, Fred Hoyle-ren ustez.

Eta «berezko legeak» baldin badaude? Hauxe da ulerbide bakarra. Baina lege horiek, gertagaitzaren alde jokatzeko ari (bizia eta estruktura-keta, gertagaitzarena dira; esperientziaz ongi dakigunez), nondik etorri zaizkio materia itsuari?

Zientziaren alorrean, beraz, Jainkoaren arazoa dator berriz; ateo famatu eta jakintsuen eskutik. Badu honek zerbait harrigarri, ideologiaren paradisia den gure herri sineskorrean. Jainkoaren arazoa arazo da. Horra egia. Nahiz erakatsi izan diren azalpenak, oro har, sinetsi ezinak izan. Eta nahiz gizonaren patua, beste arazo desberdin bat izan.

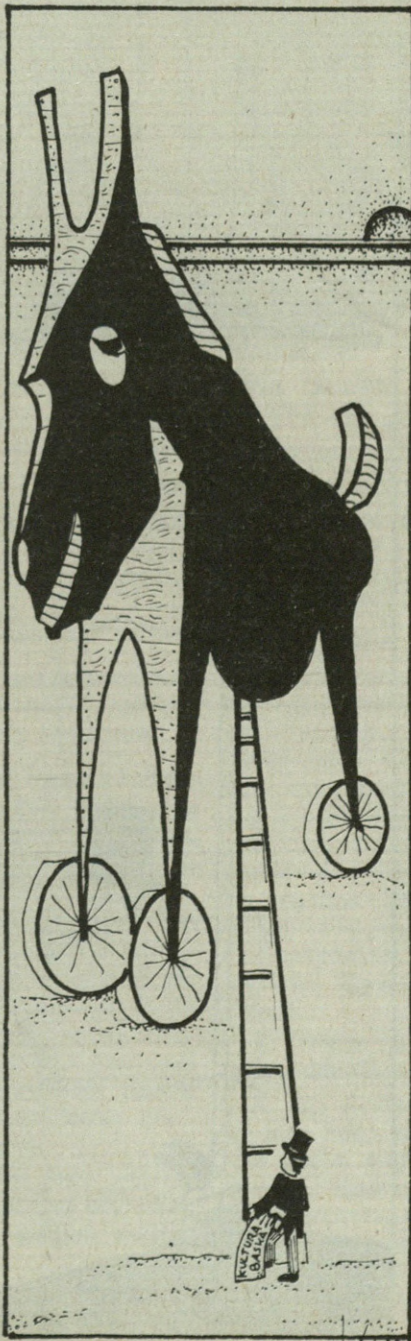

PSOE-REN EUSKALTZALETASUNA

Etxetik lantegira nindoala, Donostiako parte zaharrean, publizitate-kartel honekin aurkitu nintzen aurrez-aurre: **Dos autores vascos. Dos temas vascos.** Bi euskal autore horiek nortzu ote ziren jakin nahirik, hurbildu nintzen ondora eta: Raúl Guerra Garrido eta Rafael Aguirre. Zer idatzi ote dute, bada? Nobelak, nobelak euskal gaiez. Biak espainolez badaude ere, eta halaxe daude, biak omen ditugu euskaldunak, biak euskal kultura egiten ari direnak. Propaganda-mota honek, itxuraz inozoa badirudi ere, oso gutxi du tontotik eta bai asko bestelakotik.

Zer da euskal kultura, zer ez? Eztabaida hau ez da piztu berria gure artean. **Jakin**-ek zenbaki monografiko bat eskaini zion 1969an. Ondoren, aldizkarietan eta, Pelay Orozco-k harrotu zuen hautsa, baina hurrengo eguneko euriari esker zerua berriz ere garbi geratu zen. Frankismo-garaia zen hura, diktadura pean geunden orduan. Hauteskundeekin batera etorri dira denbora zorionsuagoak eta horra!, kolpetik alderdi guztiak Euskal Herriaren eta beronen kultur ondarearen defendatzaile suhar azaldu zaizkigu. Guztiak, AP, UCD, PCE eta PSOE ere bai, zein baino amorrutuago gainera. Guztiok dauzkagu gure aitaren etxea defendatzeko prest. Bakoitza bere modura, noski.

Euskarazko argitalpenek ez baitzuten publizitate-oihartzun haundirik (gaur ere ez), euskal kulturaren arazoa euskaldunon arteko arazo pribatua genuen oraindik atzo; gaur, ordea, espainolezko argitalpenek arazo publiko bihurtu digute. **Muga**-k ez du lan koxxorra egin arlo honetan. Bi-

txia badirudi ere, espainolaren bidez enteratu gara euskarazko kultur mundua nolako desbideratze gaitza jasaten ari den. Espainolez esan zaigu Euskal Herrian egiten eta idazten den oro euskal kultura dela. Eta inongo alderditik ez da horren kontrako salakuntzarik etorri.

Eraso antieuskaradun horrek ez gaitu hain ustegabeen harrapatu. Lehendik ere antzemanda geunden bazetorrela ekaitza. «Irun Hiria» Literatur Sariak entregatu zitzaizkigun egunean, 1979ko udan hain zuzen, RIAS Berlin irratikoek euskal idazleok (Joxe Austin Arrieta, Joxe Azurmendi...) eta espainolak (Raúl Guerra Garrido, García Ronda, etab.) elkarren konpainian jarri gintuzten, euskal kulturaz geure eritziak eman genitzan. Bistakoa zenez, ikuspegi arras kontrajarriak agertu genituen eta eztabaida, zenbait unetan, mingotsa gertatu zen. Bi mundu ginen, bi herri, bi hizkuntza, bi dena.

Irungo eztabaida hartan PSOEko intelektual haien ahotik entzundako usteak orain idatziz formulaturik irakurri ditut «Miguel de Unamuno»: **Un colectivo de cultura vasca para el progreso** artikuluan edo, hobeto, agirian. «Miguel de Unamuno» taldeak bere buruaren aurkezpena egiten duen azalpen honetan ezin garbiago ageri da zein den taldekideen euskal kulturari buruzko pentsamoldea. «Euskalerria» eta «País Vasco» askotan eta era askotara erabiltzen dituzte: «... nuestro pueblo...», «... sociedad vasca...», «... nuestra tierra...», «... nuestra identidad...», «... nuestra colectividad...», etab. Baina **euskara** hitza, hori hitz debekatua da, hori ez da

euskal kulturen sartzen den kategoria aurrerakoa. Ageri guztian zehar ez da aipatu ere egiten. Txundigarria dela? Ez jaunak, gauza ezagunegia baita ezker espainolak ez diola sekula eskerronik agertu bere estatu hizkuntza ez den beste edozein hizkuntza zapalduri. Ez ezker estatalak eta ez eskuinak.

Egunotan sortua den talde honek dakarkigun berritasuna, batez ere, euskaldungoa eta euskarazko kultura epaitzeko orduan nolako izen-adjetibo kalifikatzaileak darabiltzan konstatatzean datza. Botatzen dizkiguten lore guztiak banan-banan jaso ditut. Jarraiko taulan ikus dezakezuenez, horra hor nolakoa den, Euskal Herrian noski, espainolezko kultur edukina eta nolakoa, zein bestelakoa!, euskarazko kulturarena.

IZENAK, TASUNAK, KERIAK, ISMOAK

Espainol girokoak
nolakoak diren

Euskal girokoak
nolakoak garen

Izenak

libertad (8 aldiz)
democracia
progreso (5 aldiz)
tolerancia (2 aldiz)
racionalidad
crítica (2 aldiz)

intolerancia
irracionalidad
falta de espíritu
crítico

pluralidad
modernización
solidaridad
igualdad
diálogo
debate
participación
diversificación
pluralismo
convivencia

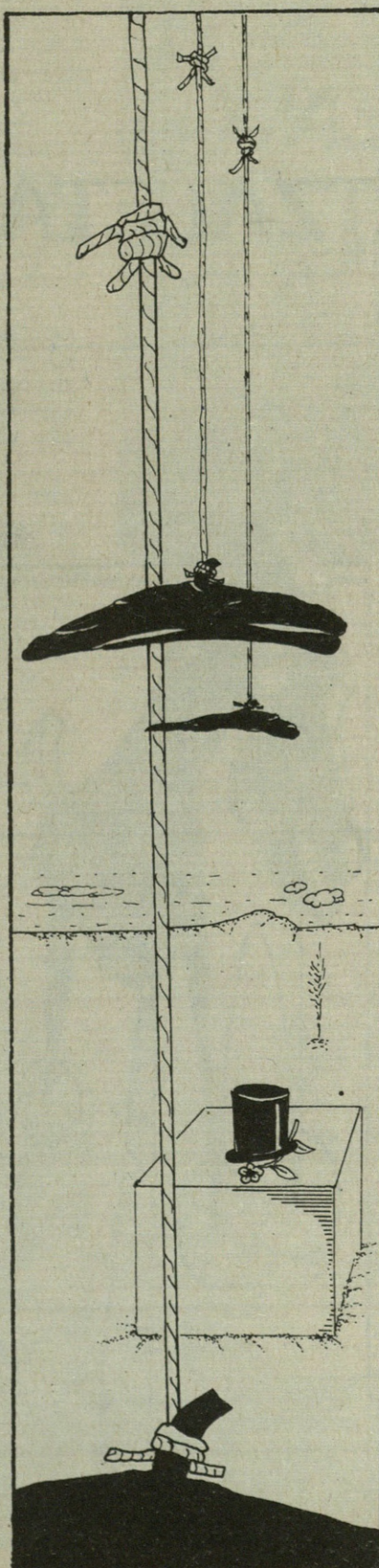
crispación
violencia
terrorismo
miedo

represión

Adjektiboak

crítico
progresivo;
progresista
científico
plural; pluralista
moderno;
modernizado
abierto
dinámico
desarrollado
igualitario
liberal
democrático
justo

acrítico
mitificador
acientífico
idealizador
simplificador
sectario
unilateral
excluyente
reduccionista

Lehendik ere, sozialismo historiakoaren hastapeneko garai hartan bereziki, ohiturik ginduzkaten hamaika bitxikeriatara; baina, oraingo honetan, marka haundi samarrak ondu dituzte. Historikoa baino gehiago, historiatik fuerako marka. Hain ageri laburrean hainbeste mesprezu, ez da abilezia makala taldea osatzen duten guztiok erakutsi digutena. Merezki du agiriaren izenpetzaileetarikoz batzuren izenak emateak, nolako lagunartean bizi garen jakin dezagun: Juan Pablo Fusi, José Ramón Recalde, Fernando García de Cortázar, Emiliano Fernández de Piñedo, Raúl Guerra Garrido, Angel García Ronda, etab.

Miguel de Unamuno gurea: zure haundi-nahia txiki, zure unibertsaltasuna motz, gure liberealtasuna hertsiki geratu da jaun horien aurrean. Ezin egin zitekeen antonimoen hiztegi horberik. Haienztat tasunak, gureztat keriak.

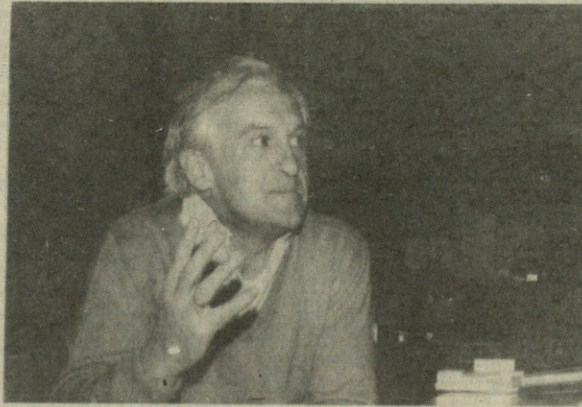
Manuel Agud Querol-ek, *El Ateneo y el problema del bilingüismo* artikuluan (*Hoja del Lunes*, 82-3-29), *Revista de Occidente*-k elebitasunaz dakarrena irakurtzeko aholkua ematen zigun, euskaldunok **arrazoiaren** argiz jokutzen ikas dezagun. Hemen, «imperialismo», «imposiciones», «trácala», «disgregación lingüística» eta horrelakoak irakurtzen ditugu.

Zenbat gara euskaradunok, %25? Beno ba, gu, askogatik gutxiengo garenok, gu gara inperialistak, gu bortxatzaileak, gu zatitzaileak, gu zapaltzaileak. Ederki eman ere! Azken aldera, bukatzeko, haxe esaten zaiagu: «Además, hay que tener en presentes las lenguas universales para la ciencia y la cultura y las constantes necesidades de intercambio». Zertarako gutxiengo honen hizkuntza, bere desgraziarako ez baita uniberttsala?

Euskara eta euskaldunok horrela epaitzen gaituen jendemodu honekin nolako paktuak egin behar dira?

Paulo IZTUETA

Xalbador Garmendia: «Marquez-en KRONIKA itzultzea desafio bat izan da»

«Erdaraz irakurtzen delarik Garcia Marquez, ba zirudik, batez ere KRONIKAN oso erraza dela, oso sinplea, bainan askotan gauzarik sinpleenak «tour de force» handi baten ondorioz idazten baitira, irudituz zitzaidan CRONICA DE UNA MUERTE ANUNCIADA HERIOTZA IRAGARRITAKO BATEN KRONIK itzultzea gauza zaila zela».

«SAIA NADIN»

ARGIA: Nondik nora sortu huen itzulpen honen proiekttoa?

X. G.: Duela bost bat, sei bat hilabete Joakin Berasategi etorri zitzaidaan, Senda aragitaletxekoa. Nohek ba omen dik Colombian berez Idiazabalgoa den ahaide bat hango Oveja Negra editorialeko buru edo. Ba bere ahaide honek Patxi Abrisketa, munduko euskal bibliotekarik handiena duenarekin hitzegin omen zian, eta interesgarria izango zela Marquez euskarara ekartzea eta Joakin Berasategirekin hitzegin ziaten. Honek Martin Ugalderengana jo zian, eta

Martinek lantegi horretarako aproposena ni izan nintekeela esan onen zion.

A: Beraz itzulpen hau gehio izan duk okurrentzia eder bat beste ezer baino, ezta? Ez zegok itzulpen politika baten barne...

X. G.: Eskeintza bat izan huen, hauek etorri hituen eta, egingo al duk?, eta baietz erantzun nien. Dirua jartzeko prst hituen, liburua erdaraz hartu ta zaila zela pentsatu nian, bainan tira, egin egin behar diat!, eta egin nian.

A: Justu justu erdaraz irakur dezakegun liburu bat, ze hemen guztiok zekiagu erdaraz.

X. G.: Nik pentsatzen

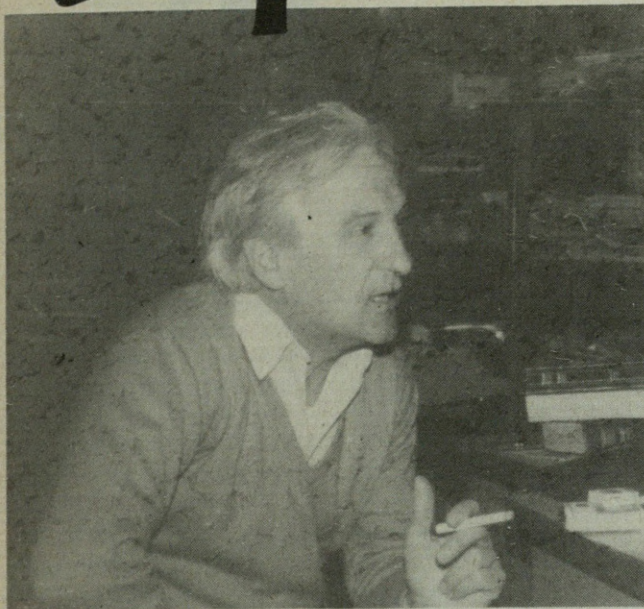
diat obrak beren originaletan irakurri behar ditugula, ahal badiagu behintzat. Garbi zegok Garcia Marquez erdaraz irakurtzea askoz ere hobeagoa dugula. Nik Quijote-a erdaraz irakurriko diat, XVII. mendeko ingelesa jakin ezker hartantxe komeniko litzateke Shakespeare irakurtzea, ingelesez Joyce, frantsesez Proust.

A: Orduan zergatik Marquez erdaratikan?

X. G.: Zailtasun handiko lana huen, desafio bat, saia nadin, esan nian, eta aurrera. Euskararen normalizapenerako gainera hor agertzen zitzaizkidan oztopoen gainditzea txit komenigarria izango zela-

koan, aurrera segi nian.

Bestalde euskal idazle berrientzat oinarri bat jarri nahi izan diat, hitzak direla, sintasia. Adjetiboak esatebaterako, beti adjetibo berberak erabiltzen dizkiagu, alor horretan zerbait eman nezakeela uste izan diat, bazegok ugaritasun bat, bai zuberotarrez, bai beste euskalkitan, eta guztiori aprobetxatu beharra zegok, bestela betiko hitzak eta betiko adjetiboak aztun eta aspergarri gertatzen dituk. Gero beste arazo bat ere sortu zaidak, erdarakadena, nahiz hitzetan nahiz sintasian. Sartu egin dizkiat, irekitasun minimo bategin jokatu behar diagu bestela geureak egin dik.

«SORTZEKO GAUZA EZ GARENOK; ITZULI»

A: Interes didaktikoa du beraz itzulpen honek batipat...

X. G.: Guk euskal Herrian idazle bikainik bagenu, edo berri onik srotzen ariko balitz, baina ez dik azken honek hala ematen, edo asko bagenitu bainan... Besterik ez bada ere bide batzuk urratu behar dizkiagu euskararen aldetik, idazle horiek eta datozen berriok, itzulpen onak egiten badira behintzat hitzen aldetik eta nondik nora jo jakin dezaten. Eta euskara bera normalizatu, ni neroni, eta beste batzuk sortzeko gauza ez bagaituk, eta arrazoi askengatik ez gaituk gauza, hortan behintzat besterik ez bada ere besteenak hartu eta itzuli.

Marquez-en KRONIKA hau esatebaterako, edo beste edozein sudamerikanoen obrak oso aberatsak dituk esaldi, modismo, hitz eta lokuzioen aldetik, horiek nola euskarara bihurtu, horien adjetibo aberastasuna nola ekarri... liburu batekin ez dituk zera hauek denak konponduko, bainan gutxienez bideak urratu,

erraztasun batzu eman euskaraz idatzi nahi dutenentzat, hizkuntza aberastu, tajutu, nahiz eta itzulpenaren bidez.

A: Lan handia benetan...

X. G.: Eta gogorra gerta dakigukeena euskararen aldetik, beti zegok arrisku hori euskara gogorra ateratzea, nolabaiteko euskara ateratzea, nere ustez dominio handia beharko genikek itzulpenetarako, genikek el, nik ez diat esaten neronek dudarik.

«TXOKO-EUSKARAK EZ GARAMATZA INORA».

A: Zeintzuk izan dituk itzul-tze orduan erabili dituan erizpideak?

X. G.: Deklinabidean, berboan, euskaltzaindiak emandako arauak bete dizkiat.

Gero bizkaierazko hitzak sartzen ahalegindu nauk, bizkaierazkoak eta zuberotar eta lapurterazkoak baitare, ni giputza nauk eta gutxienez lau euskalki literariotan erabili diren hitzak erabiltzen saiatu nauk. Bazterretan milaka hitz dugu barreiaturik jaso beharretan, aberastasun hori apro-

betxatu nahi izan diat. Baten bat edo baduk inongo hiztegitan ez datorrena, handik eta hemendik nik bildu ditudanak, horrelakoak sartzeko bildur izaten nauk ni, bainan uste diat sartu egin behar direla G. Marquez-ek berak inongo hiztegitan agertzen ez diren hitzak erabiltzen dituen bezalaxe.

Ez diat hitz berririk asmatu, ez eta neologismorik erabili, euskal literaturan erabiliak izan diren hitzak baizik. «Arrapostu» erabili diat, «erantzun», «ihardetsi», beste noizbait. Esan nahi diat, ez dudala txoko euskara bat erabili nahi izan, honek ez garamatza inora. Zaldibin adibidez, euskara jatorra etazera, 800 - 1.200 hitz baino gehia ez da erabiltzen, ez zaizkit aski.

Hitzen formari asko begiratu zihot, hitzen forma egokiari, familia erabili diat eta ez famili adibidez.

ARGIA. Modismo eta Kolonbiako hitz arraroen arazoa nola konpondu duk?

X. G. Agertzen dituk dexente hitz ulergaitzak zaizkigunak, «cotuerma de la muerte» «vio pasar el Angel», horrelakoak askotan agertzen dituk. Hau konpontzeko oso baliogarria gertatu zitzaidan Garcia Marquez-ek berak El País-

en ateratako artikulo bat. Han esatebaterako «cruda» eta honelako hitzen berri ematen zian, honek zera esan nahi dik, resaca, astelehena, edo biharamuna guk esaten dugun bezala. Beraz hitz batzu Marquez-ek berak argitu zizkiak, beste batzu ez ditek argibiderik izan, beste batzuei buruz Patxi Abrisketa-kin izan nian irtenbidea, Martin Ugaldek ere argitu zizkiak zenbait puntu, eta azkenik Joxe Felix Azurmendi EGIN-eko zuzendaria kolonbian bizi izan huen garai batean bere emaztearekin eta hauek ere lagundu zidatek.

A: Sintasia, erritmoa, puntuazioa... nola atera dituk?

X. G.: Puntuazio originala errespetatu egin diat behin edo bitan ez ezik. Erritmoa oso zaila duk itzulpenean originalekoa gordetzea, bainan fraseak zetozen zetozenean itzuli dizkiat. Frase batzuk luzeak gertatzen dituk, luzee-giak agian, «ze», «nón», «zein» eta horrelakoak sartu egin dizkiat, bazekiat batzu iritzi honen kontrakoak direla bainan sartu beharra zeudek. Ireki beharra zegok euskara, traba guztiak kendu behar zizkiogu.

Iñaki Uribe

—Federiko Krutwig-en «Igibarziaren iphuinak»—

LITERATURAREN HERIOTZEA

Ziur aski azken urteotako literaturgilerik emankorrena den Federico Krutwig (ez ahanzi argitaragabe daukan nobela enziklopedikoa) ipuingintzan sartua zela bagenekien jakin, baina duela gutxi arte ez dugu horren seinalerik jaso, «igibarziaren iphuinak» liburuarekin hain zuzen ere.

Aurretik esan beharra dago zer esan nahi duen liburuaren izenburuan ageri den «igibarzia» horrek. Izena horrekin tramankulu bat izendatzen du egileak, radar antzeko zerbait baina askoz perfektuagoa, arkitutako plano batzuren bidez egindakoa. Gorbea puntan ipintzen dute asmatzaileek tresna hori, eta horrek ematen dio lotura liburu guztia-ri, azaltzen diren ipuin guztiak aparato horren bidez jasotakoa omen dira eta.

«Mikelditarrak» edota «Ekhaitza» irakurri edo irakurtzen saiatu zen edonorentzat, ezer berri eskainiko du liburu honek, aurreko planteiamenduekin eginiko liburua bait da. Hitzaurrean bertan bere betiko obsesioetaz mintzatzen zaigu Krutwig, liburuan desarroilatu nahi dituen tesiak agertuz. Betiko harian ari da Krutwig, eta alde horretatik ez du ezer berririk aportatzen liburu honekin.

Dena dela, ez da hori gehien inporta zaigun gauza, topikoena eta ezer ez aportatzearena alegia. Krutwig-en liburu honetan bada, nire ustez, askoz gauza grabaago bat: borondatezko erabaki baten poderioz literatura hil egiten duela, nahita literaturaren plazerra ukatzen duela, hizkuntza fosilizatu eta ulertezina bilakatzen duela. Izan ere, literaturarekiko inkapazitate

hori guztiongan datza, baina ezin soilaren ondorioa denez, beti geratzen da literatura ona egiteko posibilitatea, inoiz eta urteen jarriaz. Federicorena diferente da, borondatez uko egiten dio hizkuntzaren plastikotasunari, euskara hamar zentimetrotako korse-
setetan sartuz.

Zeren literatura enkorsetatzea bait da hitzak beste hizkuntzetatik hartzea be-

rak egiten duen moduan, baita ere berean ere ipuin bat argibide antropologiko, filologiko nahiz botanikoz betetzea. Literatura enkorsetatzea, eta ondorioz hiltzea.

Literatura justifikatzen duten elementuetatik, bi oso inportante ezabatuak ageri dira «Igibarziaren iphuinak» obran: komunikazioa eta gozamen estetikoa. Bertako ipuinak irakurri eta gero, zenbatek esan dezakete egilearen mezua harrrapatzerik izan dutela, hau da, elkarrekiko komunikaziorik izan dela? Zenbatek, ildo beretik, Krutwig-en ipuinak irakurritik hizkera-
rekin gozatu dutela? Eta benetan diot postuko nintzatekeela guztiok hizkuntz horrekin gozatzeko gauza bagina.

Are okerrago, azkenik, ukazio guzti horiek kulturaren maila aristokratiko, elitista, ez-jebista ideal hori lortzearen menpe jartzen badira. Zeren bukatzeko esango dugu konforme gaudela herriaren maila igo behar dela bere horretan utzi gabe, baina aurrekoarekin bezain sinesturik gaudela Krutwig-ek markatu nahi duen bidetik ez goazela inora.

Josu LANDA

IGIBARZIAREN IPHUINAK

FEDERICO KRUTWIG SAGREDO

BELATZEN BARATZA SAILA

teatrEROAK...

IKUSLEGO BERDIN

BATI IRRIFARRA ATERA NAHIZ...

BI TALDE EZBERDIN: «GEROA» ETA «TEATROCIRCO»

Batzuetan, teatroari buruz ari naiz, eta gainera Donostian gertatzen denari buruz, antzutasun latzena pairatu behar dugu; bestetan berriz, programakuntza bete bat eskeintzen zaigu. Hau ona litzateke programakuntza horrek bi talderen arteko kompetentzia ez balekar. Hau izan da kasua, Donostian bi antzestalde egon ziren apirilaren 21, 22, 23 eta 24ean. Egun bakarrean koinziditu zuten GEROA taldeak eta TEATROCIRCOK, baina nahikoa da inkoherentziaren salakuntza egiteko (hori, apirilaren 21ean AIDA opera ere eskeini zutela kontuan eduki gabe). Badaezpada ere ez gara gehiegi kexatuko, beti baita hobe sobran eta ez faltan.

GEROA: «Muerte accidental de un anarquista»

Principe teatroa, Donostia 1982ko apirilak 21. «Muerte accidental de un anarquista», Darío Fo. Zuzendaritza eta Eszenoteknia: A. Malonda; Aktore/sak: Paco Obregón, A. Torregrosa, L. Blázquez, J. Perugorria, E. Cortijo eta A. Pareja; Argiekin: J. Obregón. GEROA teatroa.

Donostiako estreinaldiko egunean GEROA taldeak teatroa dexente betetzea lortu zuen eta hau aipagarri da beste ale batetan iragarritako zaletasuna fin-kotzen ari dela bait dirudi. Teatroa betetzeaz gain jendea bertatik kontentu ateratzea ere lortu zuten GEROAkoek. Baina, ikus ditzagun obra horri buruzko zenbait puntu.

GEROAkoen lehen aziertoa obra aukeraketan datza; asko ikusten ari den bidetik, farreragitearen bidetik, obra benetan aproposa da Darío Foren hau. «Muerte accidental...» ho-

nekin Darío Fok gertaera garratz baten interpretazio-esplikazio bat ematen digu (ez dakit zein mailataraino egokitu duen GEROA taldeak Foren lan hau). Kupidagabeko azalpen bat agertzen digu horretarako poliziaren komisari batean aktore izatearen mania daukan zoro bat sartuz. Egoera irreal hau abiapuntutzat hartuz, inguru hauetan nahiko ezagun diren, «akzidente», «erru», «istripu» esplikaezin horietako baten argiketa egiten du. Darío Foren obra honek barreairen bidez konbentzitzea lortzen du, egoerak azken puntaraino eramanez.

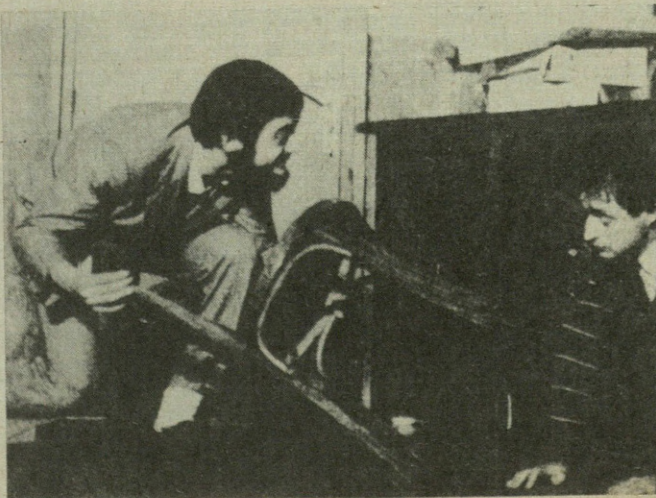
GEROAk horretarako eszenografi errealista erabiltzen du, ondo lortua, apala, ez bait du obrak gehiagi eskatzen.

Darío Fok obra hau berarentzat idatzi zuen eta argi ikusten da farsa honen zama pertsonai zentralak daramala; eta argi ikusten da honek huts eginez gero, obra pikutara joaten dela. Bi alditan ikusi dut Paco Obregón obra honetan lan egiten; bi aldien artean nahiko denbora tarte egon delarik eta bere lana oso ona dela esan behar da. Pertsonaiek eskeintzen duen zailtasunaren barnean maisuki bait dabil. Zoroaren papera jokatzeko gaitza bezain eskergarria da, baina, horretarako profesionaltasun handia behar da.

Beste aktoreen lana ez da txikia ere eta orokorki taila ematen dute, nahiz eta nire ustez histerikoegiak izan.

Horrela GEROAkoek, pertsonai guztien gagen bidez publikoarekin kontaktu handiagoa lortzen dute; baina, honek ondorio txar bat dakarkie, farsaren baitan ere, pertsonaiak faltsuan geratzen dira zenbait unetan. Bi komisarioek puntua guztiz ez diote hartu beraien pertsonaiei eta horrek komisario jefea askotan deslektutua agertzea dakar. Agentearen papera egiten duenarengan hobe-kuntza nabaritu dut eta baita periodistarena egiten duenarengan.

Obra digno batekin dabil GEROAkoak, zuzendaritza on batekin, batez ere, «Comedia del Arte»rekin antza daukaten eszena nahaspilatu horietan airoski atereaz. Merezi duen obra da eta guk oraingo honetan boskarren filatik egin genuen barre.

...komeriante moduan

TEATROCIRCO:

«Kantan»

Antzerti sala, Donostia 1982ko apirilak 22 (hau da, hurrengo egunean). «Kantan» TEATROCIRCO taldea.

TEATROCIRCOkoengana berriz oso jende gutxi hurbildu zen. Antzertiko horretan berrehun pertsona ozta-ozta sartzen dira eta hura oso hutsik ageri zen, ziurrenez jendeak aukera beste aldera egin zuen, Principe aldera.

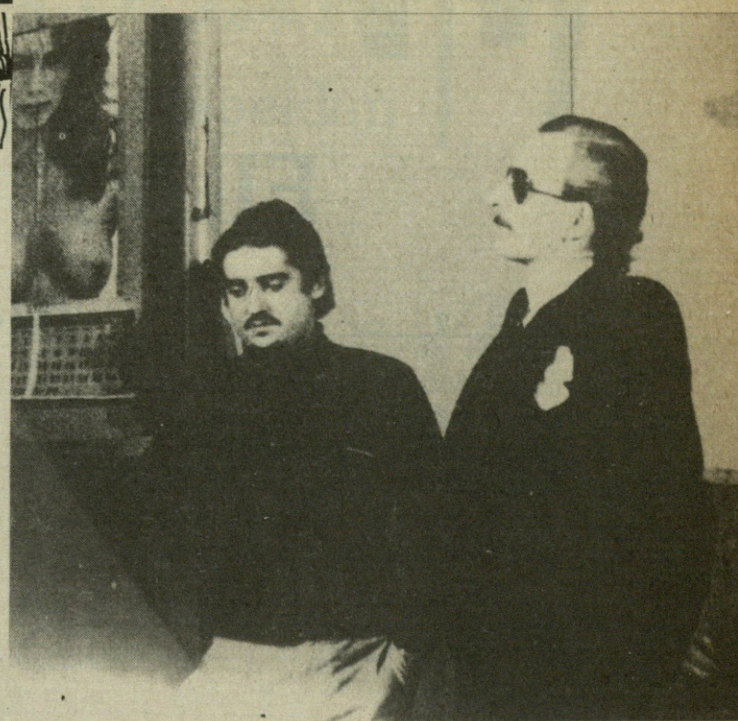
TEATROCIRCOkoei ikusten diodan hirugarren lana da hau, hiruretan nabari da bide konkretu bat. «Kantan» obra hau moldatzeko Albertiren poema batzu erabili omen dituzte. Beste bi obrek ezberdintasun nabari batzu ageri dira.

Alde batetik musikoen sartzeara dago, eskusoinua eta perkusio jotzen duten bi musikok hartzen dute parte; eta bestetik kontatzailearen haustura. «Porca Miseria»n eta «Ubu Salda»n istorio argi edo erdi-argi bat ageri bazen, azkeneko «Kantan» honetan zaila da haria atzematea, ez zaio publikoari ezer definitiborik ematen. Nolabait, obra nahiko surrealista dela esan daiteke.

Obrak gora behera asko dauzka, pertsonai batzu ageri dira, apaiza, gudaria, neska, prostituta... bakoitzak bere obsesioekin. Badi-rudi, alde batetik TEATROCIRCOkoek ikusle-goak bere konklusioak ateratzeko dute hori gerta dadin biderik errazten. Obra zaila da eta aspergarri gertatzen da. Eta hau tamalgarri da, posibilitadeak agertzen dituztelako, pertsonaien tajuketan lan asko dago, tailerreko lan asko, eta baita ere aktoreen arteko konpenetrazioan, elkarulertzean (musikoak ere pertsonaitzat jotzen ditut).

Eszenografia koloretsu bat muntatu dute, zelofan paper eta gasazko eszenografia bat eta ederki profitatzen dute hori baina ez da argi ikusten zertarako.

Obra umoretsi bat izan nahi du, bainan ezin dut gaitzetsi umore beltz bezala ikustea TEATROCIRCOkoen umorea. Aktoreen jetoak, egoerak, izaerak bel-

dugarri izatera iristen dira...

Aipatutako tailer eta ariketa-lanaren bidez mementu plastiko bikainak ikus daitezke obra horretan; ahotsen aldetik ere lana egin dute eta nabaria da, bateonbatek oraindik ikasteko asko eduki arren.

trama argi bat haseratik eskaintzen ez zaionean.

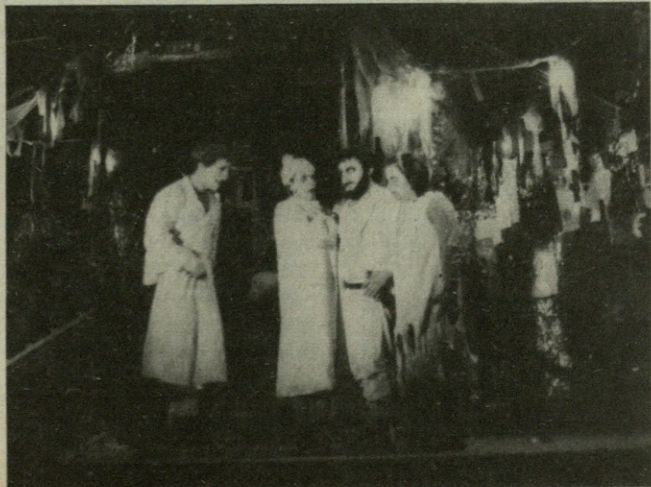
Beste akats bat argietan dago. Ekonomi arazoa izan daiteke, eta ziurren da; akzioak eszenatoki guztia betetzen duenean ez da ikusten, argi faltagatik hondoan gertatzen dena, eta gertatzen da, batbatean, aktore baten higidura jarraitzen egotea eta plast!, apenas ikusten da ilunpean.

Konklusio gisa esan daiteke, teknika mailan puntu gorenak iristen dituztela une batzutan baino erabat galdu egiten direla espektakuloaren orduan.

Hor dago TEATROCIRCO taldea teatro era berriekin esperimentatzen, zirkoaren iturrietatik edan eta gero, baina oraindik helburua lortu gabe, publikoarekiko kontaktuan garraile atera gabe.

Mikel ANTZA

Anotatu daitezken azertu guztiak difuminatuak gertatzen dira obraren orokortasunean. Eszenen artean desoreka dago eta eszena geldoak, geldoegiak dira. Aktoreentzat oso egokiak izango dira girotzeko orduan, baina kontuan eduki behar da ikusle goa hor dagoela eta bere atentzioa mantentzea ez dela erraza

FILME LABURRA

NOLA EGIN

Pelikula: «Gizon bi eta armario bat»
Zuzendaritza eta montaia: Roman Polanski
Gioia: Andrzej Kos-tenko

«Gizon bi eta armario bat» (1958) 1955-62 urtetan Polanskik eginiko zazpi filmeetako bat dugu, Lodz-ko poloniar eskolan bere zine ikasketekin koinziditu zuena. Roman Polanskiren filme kurioso hau Varsoviako Zine Eskolako ikasleek izan zen egina, zeinean nabarmenki ez baita teknika bakarrik irakasten, baita ere espresioak baizik. Gerora kritikaren arrakasta lortu zuen «El cuchillo bajo en el agua» rekin (1962). Segituan urrundu zen Polonia-tik eta Frantzia, Ingalaterran eta Estatu Batuetan jarraitu zuen bere karrera. «Repulsión», «Cul», «La danza de los vampiros», «El bebé de Rosemary», e.a. 1969an, 36 urterekin, prestigio handia lortu zuen.

Trama

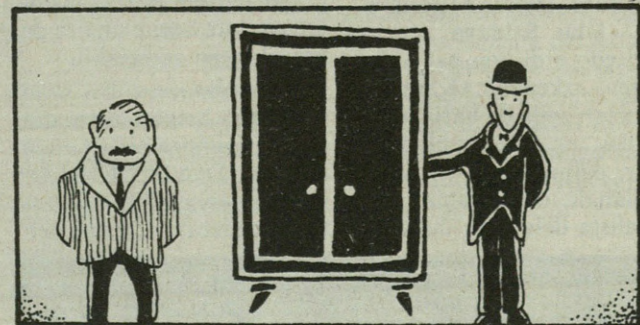
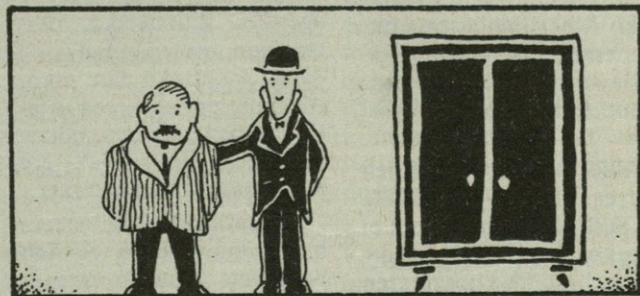
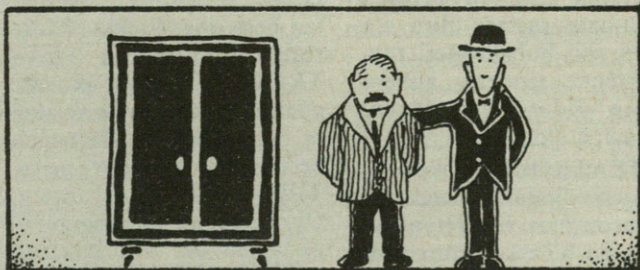
Gaia simple sinplea eta harrigarria da Amaigabeko itsasotik hiru gorputzeko armario bat daramaten bi gizon ateratzen dira. Hondarretara iristen dira nekez, dantzaxo alai bat dantzatzen dute, hirira hurbiltzen dira. Han eragozpen zenbait dituzte. Ezin dute ez tranbia batetara igo, ez res-

taurante batetan sartu. Badirudi neskak batek berarekin hitzegi nahi duela, baina utzi egiten ditu bi gizonak paseatzerakoan hauek armarioa eraman nahi izatean. Kale-borraka bat, jipoia, zapuztutako atsedena... abentura berezi horren beste zenbait une berezi dira, beren armarioarekin gizonak hondartzara itzultzen diren araino. Han jolasean dabilen ume batek utziriko hondar mui-noak garbi garbi eskibatzen dituzte eta berriro itsasoa sartzen dira.

Ez dago beste gairik horretaz besterik, ez dago espikazio hitz bat ere, ez dago elkarrizketa lerro bat ere, eta guztionek hama-bost minutu irauten du.

Imaginaren balioa

Hitzak ezinbestekoak dira kanpotik filmean interpretatzeko, baina urtu eta zaildu egiten dute hitzok espresio poetikoa. Filme honen birtute handia zera da, metafora argi eta oso osorik agertzen da imaginetan, eritimoan, elkarrekiko erlaziotan. Filmeak hain garbi dioenaren haruntza, hitzok gehio bila dezakete, bi

gizonek gizarte organiza-tuaren arreta lortu nahi dute armario singlearen-tzat, esate batetik, filmean sinbolikoki poloniar gizarte berria komentatzen du.

Idea eta indar arrarozko filmean dugu. Zinean ikus-ten dena baina gehio aurki daitekelaren proposizioa ausarki adierazten du, lilu-rak inporta duela ikuslea ezinbestean denean berega-

na zuzendua, eta oso ga-rrantzitsua da jendeak peli-kula ikusi ondoren senti de-zala, jendeak pentsa dezala. Baina ez dira asko lilura ahalmen honen eredutzat har daitezkeen filmean, ho-rregatikantxe hartu behar dugu «Gizon bi eta armario bat» lortuenetako bat beza-la.

Koldo SAN JULIAN

BERTSOAK

Erreala berriro txapeldun

Milla bederatziehun eta/larogeita bian
hain zuzen Apirillaren/hogeita bostian
Atotxa deitzen zaion/zelaitxo txikian
hogeita hamar bat milla/giñela aurrian

hain une larrian
irabaz nahian
nahiz eta umorian
elkarren artian

zutik egoterik/gendun bitartian
(berriz)

«Atletic»Bilbotarra/Errealan aurka
azken ordu arte/ez zuena uka
indarrez osatua/Joku ona dauka
baloia jokatzen du/baztertuz burruka

gu gohitik orruka
denetik oihuka
eta erreguka
egin zedin buka

Erreala Txapeldun!/oihu batez oska.
(berriz)

Lengo urtean Txapeldun/aurten ere berdiñ
sinistu eziñeko festa/degu Euskal Herrin
nahiz Barcelona, Madrid utzirik hain azpiñ
diru denak berekin/hala ere eziñ

egingo nuke ziñ
askok dutela miñ
nahiz saia alegiñ
nabarmen ez dediñ

Errealak utzi ditu/egoera larriñ
(berriz)

Hauek jokatu dute/urtearen burun
Iganderoko Arkonada/atean ingurun
Olaizola, Gorriz, Zelaieta/askotan istillun
Kortaberria, Murillo/ez direla urrun

jokatzeko ordun
segurutik jardun
irten gabe galdun
eta onartzen gendun

hoiek berdintzekorik/ez dago Mundun
(berriz)

Aurrelarik ematen dute/beste hoiien galga
Uralde, Zamora, «Satrus»/nahiz Larrañaga
Alonso, Diego, Ufarte/aldiz Zubillaga
Bakero, Iriarte eta abar/ez ditut nahi laga

benetako eztanda
oraingoa izan da
duten dena emanda
hitz bitan esanda

sinistu eziñeko marka/aurten egin da
(berriz)

Askotxo egongo dira/oso zapuzturik
pentsatzen ez zutenak/hortara iristerik
egia esate ezgero/ez dago dirurik
baiñan ez zaigu falta/bertako gizonik

hau horrela izanik
ez da zer esanik
zer eska gehio nik
duten dena emanik

ez dut uste gehiago/egin litekenik
(berriz)

Gora Euskal Herria/gora Erreala
gogora denen gaiñetik/sinbolu bat dela
pozez beterik gaude/haurtxo bat bezala
eta berriro ahal balitz/Jaunak nahi dezala

biar izan ditzala
nola edo hala
ekipo apala
eta diru itzala

ez digu ajolarik/guri «Mundiala»
(berriz)

Joxe Mari Iturralde
ANDOAIN

AZKENEN ZU ERE BUELTATUKO ZARA

Haietako egun batetan buelta bat ematera atera zen.

Kaleetan zehar ibiliz bere egoeran pentsatzen ihardun zen. Zer egiten zuen han, zertarako, eta une batez piska bat absurdoa ere iruditu zitzaion.

Aurrerago, espero ez zuen sorpresa jasoko zuen. Kafetegi batetako terrazan Xabier zegoen zerbeza bat hartzen.

Hurbildu zitzaion eta...

Joño, Ane, ser moduz habil?

Zer moduz galdetzen al duk? Hori hik esan beharko duk...

Bat batean ostatutik nola agurtu zen gogoratu zuen Xabierrek.

Beno, izan ere es nekienan nola egin, baina hiregandik urruntzeko gogoa sentitu ninan.

Ba, horrek berdin zion, ahaztuta zegoen honez gero. Zer moduz bestela?

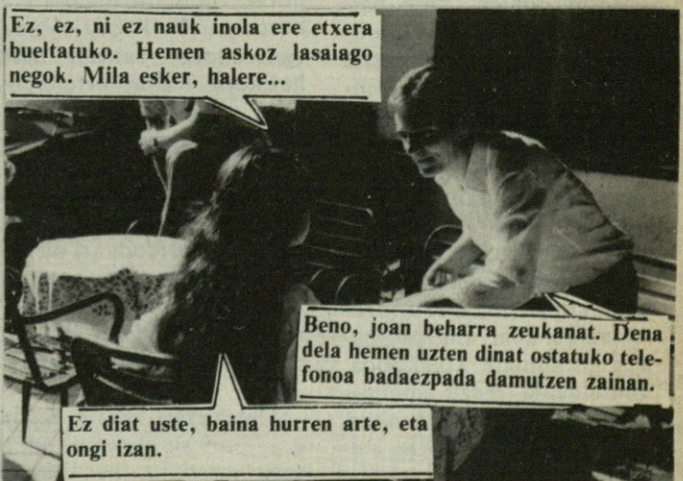
Oso ongi, erabat lasaituta negon. Gauza asko kronprenitu dizkinat, eta berriro etxera bueltatzea erabaki dinat. Nahi badun bidaia aprobetxatu...

Ez, ez, ni ez nauk inola ere etxera bueltatuko. Hemen askoz lasaiago negok. Mila esker, halere...

Beno, joan beharra zeukanat. Dena dela hemen uzten dinat ostatuko telefonoa badaezpada damutzen zainan.

Ez diat uste, baina hurren arte, eta ongi izan.

GORKA KNÖRR, JORGE BIHURTU OTE?

«Mientras duró la dictadura, e incluso tiempos después, los cantantes mantuvimos una línea clara. Pero ha llegado un momento en el que ya no conectas con tu público. Es entonces cuando hay que decidir si dejarse morir en una esquina o ensayar nuevos caminos. En ese punto me encuentro ahora, y me cuestiono la conveniencia de empezar a cantar en castellano.»

Honela dio Gorka Knörrrek «Euzkadi» 24 zenbakian. Eta ez ditugu berak elkarrizketa horretan esandako guztiak aipatuko, are gutxiago aztertuko, zeren artikulotxo bat baino entziklopedia bat beharko genuke. Bestalde Gorkaren esanetan zalantzan jartzen diren printzipioak **«cultura vasca es cualquier aportación del tipo que sea y en lengua que sea»** eta antzekoaz zer esan, gure ultzerak soportatzen ez duen eztabaida litzatekeela baino.

Bainan elkarrizketa horretan, bada sakonki, oso kezagarri den arazoa eta haxe da hain zuzen: **herriarekiko komunikazioa galdu eta azterketarik ez.**

Kanta batek, bere baitan, herriarekiko komunikazioa lortzeko ahalmena bi baino behiago ditu. Kantaria eta herri horren arteko komunikazio-zubi horrek elemento asko dauzka bere barnean zaindu beharrekoak. Hala nola doinua bera, erritmoa, armonia, hitza, esaldia, mezu zuzena, estetikasun zehatza, orokorra eta abar. Entzulegoaren psikologia kolektiboa, indibiduala, mezu emaila-rena, mementua eta abar. Guzti horiek dabiltaza saltsan eta dantzan.

Eta kantan, hizkuntza bat baino gehiago elkarren armonian bizi badira ere, kantua bera hizkuntza zehatza da. Hizkuntza batzuen artean —elkar osagai direnak— osaturiko hizkuntza zehatza dugu kantua. Musika soilki den bezalako. Eta literatura. Eta ahotsa, karraxia, irrintzia, farra eta negarra.

Kantagile bat, euskalduna denean, euskaraz bideratzen du bere mezua. Hizkuntza kolektibo hori erabiltzen du —herri honek lehenago ere hizkuntza horretan bait dauzka bereak eginak— eta euskararen estetikasunaz baliatzen da, literatur egilearen gisa bere kantua egiteko. Eta kantu horrek hori du oinarri eta berezigarri. Kreazio-lana egiterakoan, egileak bere heziketa, kultur erreferentziak, esperientziak, helburuak, erabatez esanda, bizia jartzen du, saltsan eta dantzan, eta zalantzan, baina kultura horren barrutik ari da. Bere horretan ari da eta ez kanpotik. Eta hau da hain zuzen Gorkaren jarra berria honetan ikusten duguna: kanpotik ari da.

Gehiegitxo esatea bada ere, Gorkak euskaraz kantatu ez balu, ez litzuke

hainbeste LP-ak grabaturik izango, ni neu idazlea izango ez nintzateke bezalaxe. Areago, garai zehatz batean —pospoloak piztuta, bi behatzak, ukabilak...— erabilitako kanta zuzena egin ez bazuen, seguraski, ez luke, ezagutu zuen arrakastarik amestuko ere. Hori zen bidea herriarekin konektatzeko eta asmatu egin zuen Gorkak. Errezegia eta agerian zeudela klabe psikologikoak? Baina asmatu. Agian une errezegiak izan ziren kantagintzarako. Eta oraingo honetan kanpotik ari dela esaten dugunean zera esan nahi dugu: egiten duen azterketan, merkatua da puntu ia bakarra. Marketinga. Ehunekoak nagusi. Euskaldun bateko hainbeste erdeldun. Eremua. Kalkulua. Kalkulo hutsa. Eta bere burua artistatzat daukan batek, beste era oso ezberdin batez aztertuko luke arazoa. Barrutik. Hau da, zer egin dudana, zergatik, nola eta zertarako. Eta aurrerantzean zer? galdetuko lioke bere buruari. Ba ote daukat zer bait esateko, nola bideratu, norentzat, non, e.a. Zeren bestela multinazionalak arrazoin: Miguelito Bose, Ivan, Francisco, e.a. «Como fabricar un artista» argazki koloredun

manual horrekin aski litzateke asmatzeko.

Bere burua, zalantzan jarri beharra dauka kantagileak eta ez besteena bakarrik. Azkenean, bestela herria da errudun bakarra, ez baitu ezer ulertzen, ezer sentitzen, ezer... Ez baitu deusekin goxatzen, amesten, ez baitu sentsibilitaterik.

«Lo que me ha costado más ha sido deshacerme de ese mesianismo que tanto ha calado aquí, de ese hablar más del pueblo que de uno mismo en las canciones, e incluso hay quien no ha salido de ese proceso aún».

Ongi. Badirudi hemen dagoela arazoaren ardatza edo muina. Egia bada hori sentitzen duela, aurrera! Hori batetik eta bestetik sentitzen duena kanporatzeko espainola bada bere barruko hizkuntza egokiena —aipaturiko kultur erreferentziak hizkuntza horretan dauzkalako— bota dezala horrekin bota beharrezkoa, baino bestelako justifikaziobiderik bilatu gabe. A, eta aurrerantzean LOS BOCHEROS euskal kantariak ez ziren bezalaxe GORKArenak ere egina du horretan.

XALBARDIN

Cheques compra garantizados del Banco Guipuzcoano. Para comprar sin dinero.

"La amabilidad se demuestra con hechos."

Los ofrece el Banco Guipuzcoano. Además de cheques normales como todas las cuentas, la Cuenta Hogar del Banco Guipuzcoano, una cuenta corriente de uso familiar para todos los que cobren su sueldo a través del Banco Guipuzcoano, tiene cheques especiales como ninguna otra cuenta.

Los Cheques-Compra.

Los Cheques-Compra del Banco Guipuzcoano son bienvenidos en los

establecimientos adheridos al sistema.

Cheques garantizados hasta 4.000 pts. para comprar lo que sea sin llevar una peseta encima.

Aunque a usted no le conozcan, al Banco Guipuzcoano sí. Y éste responde de su solvencia. Faltaría más.

Al fin y al cabo, cuando usted deposita su dinero en nuestro banco deposita su confianza en nuestro banco.

Y confianza se paga con confianza.

No se queda ahí la cosa.

Pero ésta es sólo una de las ventajas de la Cuenta Hogar del Banco Guipuzcoano.

Y las otras no se quedan mancas.

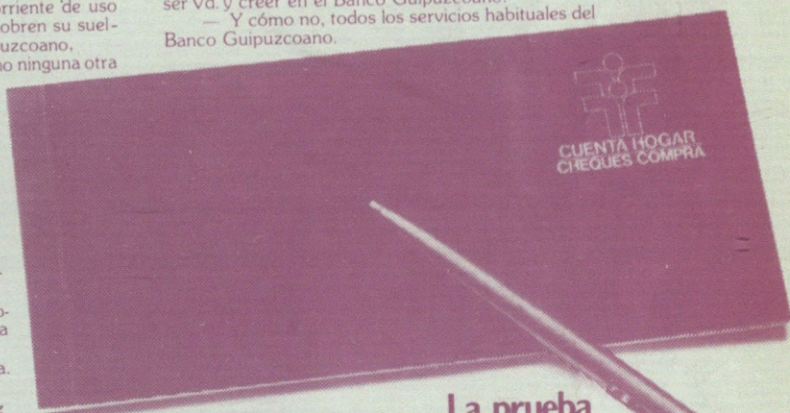
Un **descubierto** de hasta 50.000 pts. para que cuando se quede en números rojos no lo vea todo negro.

Créditos sin avales. Para comprarse un coche o hacer un viaje.

Cualquier cosa que le dicten sus necesidades o su imaginación.

Hasta 300.000,— pts., así por las buenas. Sólo por ser Vd. y creer en el Banco Guipuzcoano.

— Y cómo no, todos los servicios habituales del Banco Guipuzcoano.

La prueba de su solvencia.

Para que todo lo dicho no se quede en palabras.

¿Ve esta tarjeta?

Será la prueba material de que usted y su familia son titulares de la Cuenta Hogar del Banco Guipuzcoano. Significa que su solvencia está fuera de toda duda. Significa que tiene poder para exigir del Banco Guipuzcoano todos los servicios y ventajas a que le da derecho su Cuenta

Hogar desde descubierto hasta 50.000 pts., hasta créditos de 300.000 pts., cheques-compra... etc. Significa, en definitiva, que el Banco Guipuzcoano le respalda. Abra hoy mismo su Cuenta Hogar!

La familia es lo que cuenta.

CUENTA HOGAR

Banco Guipuzcoano

Gehiago irabazteko zerbitzu bat.

Soldaten Abonua

Soldaten Abonu-Zerbitzua honetan datza, alegia zeure soldata Kutxaren bidez kobratzen duzula, honela arriskuak baztertzen dituzularik, egin behar dituzun kobrantza eta ordainketetan erosotasunik haundiena duzularik, eta ondoko abantaila hauetatik baliatzen zarelarik.

111 Bulego Gipuzkoan

Gure sukurtsaletatik edozeinetan zure gestioak erabaki ahal izateak dakarkizun erosotasuna.

Probintziako

Kutxazain Automatikoen sarerik hedatuena

Egunez nahiz gauez, sarrerak egin, fondoak atera, taloi-liburuskak eskatu, kontu-laburpena eskatu etab. egiteko.

Zure eragiketaren orduko informazioa

Bizkortasuna eta segurtasuna

Sarrera eta Ordainketen helbideratzea

Soldaten Abonu-kontuan helbidera ditzakezu zeure kobrantza guztiak, (hartzekoak, transferentzia bidezko sarrerak, INSS

eta INSALUDen laguntzak, adibidez pentsioak, istripuak, desanplegua, etab) halaber, erosotasun guztiz egin ditzakezu zeure ordainketa guztiak, (argi, ur, telefono, gas, ikastetxe, sozietate, kontribuzio, zerga, etabarren ordain-agiriak).

Kreditu Automatikoa

Zeure soldata Kutxaren bidez kobratzeagatik, horregatik bakarrik KREDITU AUTOMATIKO bat berehala eta Kutxaren beste kreditu edozein lor ditzakezu.

6.000 Txartela

6.000 Txartelaren bidez Aurrezki Kutxa Konfederatueta 8.000 bulegotan dirua atera eta zeure erosketak 300.000 establezimendu baino gehiagotan ordaintzeko modua daukazu.

6.000 Autoa

6.000 Autoa taloien bidez, zeure ibilgailuarentzat erregaia eta beste zerbitzuak lor ditzakezu.

Kultur eta Gizarte-Ekintzak

Institutu onkologikoa, Buru-elbarrientzako ASPACEko diagnostiko eta ikerketa-zerbitzua, Literatur Sariketak sail berezitan euskaraz eta gaztelaniaz, Pintura eta eskultura-lehiaketak, hitzaldien, emankizunen ikastaroak, etab.

Eta zure seme-alabentzat, Gaztetxoaren Elkartea, Goienetxe eta Ribavellosa-ko Haur-udalekuak, Gazteen Elkartea, ikasketa-beka eta heziketa profesional edo unibertsitate-mailako ikasketak egiten diren "Don Bosco" Hiri Laborala, Nazaret Zentru Kulturala, E.U.T.G. etab. dauzkagu.

SOLDATEN
ABONU
ZERBITZUA

GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA